

**NEATKARĪGA SABIEDRISKĀS POLITIKAS ANALĪZE
LATVIJĀ:**

SITUĀCIJAS APSEKOJUMS UN SECINĀJUMI

Galvenā pētniece, autore: Astrīda Neimane
Pētnieks: Ivars Indāns

RĪGA, 1999

Satura rādītājs

I. IEVADS	3
1.1. Pētījuma pamatojums un mērķi	3
1.2. Metodoloģija	4
II. NOSACĪJUMI EFEKTĪVAS NEATKARĪGAS POLITIKAS ANALĪZES VEICINĀŠANAI	5
2.1. Kas ir neatkarīga politikas analīze?	5
2.2. Kas ir neatkarīgas politikas analīzes institūts?	6
2.3. Ārējie faktori: politiskā kultūra un tradīcijas; politikas vide	10
III. POLITIKAS ANALĪZES ATTĪSTĪBA PASAULĒ	11
3.1. Neatkarīgas politikas analīzes institūti pasaules kontekstā.....	11
3.2. Centrālās un Austrumeiropas specifika	13
IV. PAŠREIZĒJĀ SITUĀCIJA LATVIJĀ:	15
4.1. Politikas analīzes situācijas raksturojums.....	15
4.2. Pastāvošie institūti un organizācijas	16
4.3. Publikācijas, dokumenti, raksti.....	18
Caur pasūtītāju prizmu: Starptautiskie donori	20
V. IESPĒJAMĀIS ATBALSTS POLITIKAS ANALĪZES VEICINĀŠANAI LATVIJĀ	21
5.1. Stiprināt jau esošu/us institūtu/us	21
5.2. Atbalsēt citus projektus, kas veicinātu politikas analīzi Latvijā	23
5.3. Dībināt jaunu institūtu	23
5.4. Topošās iniciatīvas	27
VI. NOBEIGUMS	29
PIELIKUMI:	
I PIELIKUMS: PRAKTISKA STRATĒGIJA POLITIKAS ANALĪZES VEICINĀŠANAI LATVIJĀ	30
1.1. Efektīva, aktuāla un neatkarīga analīze	30
1.2. Ietekmes iespējas nodrošināšana politikā	31
1.3. Atgriezeniskās saites ar sabiedrību nodrošināšana	32
1.4. Ilgtspējas nodrošināšana	33
II PIELIKUMS: Esošo institūtu "kartotēka"	
III PIELIKUMS: Anotēta bibliogrāfija	
Atsauces	36

I. IEVADS

1.1. Pētījuma pamatojums un mērķi

Pasūtot pētījumam par neatkarīgu sabiedriskās politikas analīzi Latvijā, *Sorosa fonds - Latvija* no savas pieredzes un priekšstatiem bija konstatējis, ka:

- sabiedriskās politikas veidošana vairumam iedzīvotāju ir slēgts process, kas norit šaurā partiju un valsts institūciju lokā, bez plašas un atklātas politiskas vai sabiedriskas diskusijas;
- gadījumi, kad sabiedrība tiek informēta par gaidāmajām reformām, ir reti;
- ir grūti identificēt sabiedrībā atpazīstamus sabiedrības intereses pārstāvoša viedokļa paudējus, kas operētu ar kvalificētiem argumentiem un liecinātu par augstu politiskās diskusijas kultūru;
- politiskās diskusijas līmenis sabiedrībā ir samērā zems;
- mediji reti atrod ekspertus, kas varētu pārstāvēt alternatīvu viedokli par sabiedriskās politikas veidošanu.

Šādi apgalvojumi liek secināt, ka trūkst struktūras vai struktūru, kuras/u misija būtu veikt neatkarīgu pētniecību, piedāvāt ekonomisku, sociālu un politisku analīzi, piedāvāt risinājumus, objektīvi izvērtēt politiskos un sabiedriskos procesus u.tml. Ja arī pastāv organizācijas vai struktūras, kas teorētiski varētu pretendēt uz šo lomu, tās vajadzētu stiprināt, lai efektīvāk veiktu šo darbu.

Tātad pētījuma pamatmērķis ir meklēt atbildes uz šādiem jautājumiem: “Vai minētie priekšstati atbilst patiesībai?”; “Cik lielā mērā neatkarīgā politikas analīzes institūta funkcijas jau tiek realizētas citās pastāvošās struktūrās?” Tikai ar šīs informācijas palīdzību ir iespējams izvērtēt, vai ir nepieciešams veidot jaunu institūciju, vai stiprināt jau esošās struktūras. Otrs uzdevums ir noskaidrot, kādi ir “plusi” un “mīnusi” pašreizējā situācijā, lai ne tikai identificētu organizācijas vai institūcijas, kuras varētu atbalstīt, bet meklētu veidu, kā to izdarīt. Citos vārdos - kā nodrošināt, ka vispār *ir* neatkarīga analīze, vienlaikus panākot ka tā tiek veikta kvalitatīvi un pilda visus izvirzītos uzdevumus.

Tā kā politikas analīzei un neatkarīgas politikas analīzes institūtiem ir jau attīstīts pamats citur pasaulē, pētījuma fonam tika izskatīta informācija par to, kādi ir šo institūtu modeļi pasaulē un kā politikas analīzes problēmas tiek risinātas citur. Tātad paralēls pētījuma mērķis bija Latvijas situāciju saprast pasaules, un it īpaši tuvāko kaimiņvalstu kontekstā.

1.2. Metodoloģija

Pētījuma veikšanai izmantota šāda pētniecības metodika:

Teorētiskā izpēte - Izmantojot pieejamo literatūru, internetu un diskusijas ar politikas analīzes ekspertiem, tika izpētīts politikas analīzes jēdziens - ko tas nozīmē, kā tas ir attīstījies, kāpēc un kam tas ir vajadzīgs. Neatkarīgas politikas analīzes institūtu attīstība tika izsekota ar šo pašu metodiku.

Institūtu/organizāciju intervijas - 8 nedēļu laikā tika intervēti aptuveni 35 organizāciju pārstāvji, lai noskaidrotu:

- kādi ir organizāciju mērķi, darbības virziens, struktūras, budžets, nākotnes plāni u.tml., pievēršot īpašu uzmanību tam, kā tas attiecas uz neatkarīgu politikas analīzi;
- kādi ir to darba rezultāti (publikācijas, semināri, konferences u.c.) un kvalitātē;
- kādi ir organizāciju uzskati par neatkarīgas politikas analīzes attīstību Latvijā: cik tā ir nepieciešama, kā to varētu veicināt.

Analīzes, publikāciju un citu dokumentu novērtējums - Intervēto organizāciju un institūtu publikāciju un citu dokumentu kvalitāte tika izvērtēta ar mērķi noskaidrot šo organizāciju potenciālu. Diemžēl laika ierobežojuma un arī šo materiālu lielā apjoma dēļ bija iespējams analizēt tikai daļu no tā.

Pasūtītāju un lietotāju intervijas - Tika intervēti aptuveni 10 organizāciju pārstāvji, kas pasūta politikas analīzes pētījumus vai kas tos izmanto savā darbā, lai uzzinātu:

- kādas ir stiprās puses un problēmas politikas analīzes jomā Latvijā;
- idejas, kā varētu veicināt politikas analīzes kvalitātes uzlabošanos nākotnē;
- kāds varētu būt pieprasījums pēc šādas analīzes nākotnē.

Reģionāla izpēte - Lai salīdzinātu Latvijas un kaimiņvalstīs esošo situāciju un mācītos no citu institūtu pieredzes, iespēju robežās tika izpētīta politikas analīze Centrālās un Austrumeiropas valstīs. Darba vizīšu laikā autorei pašai bija iespēja tuvāk iepazīties ar situāciju Igaunijā un Ungārijā, bet situācija citās valstīs tika izpētīta ar interneta, publikāciju un ekspertu viedokļu palīdzību.

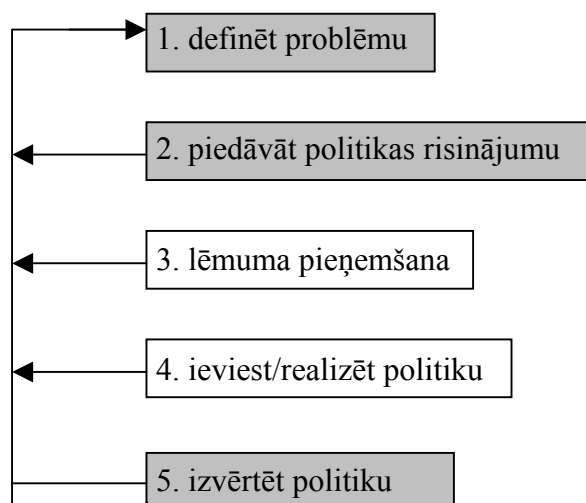
II. NOSACĪJUMI EFEKTĪVAS NEATKARĪGAS POLITIKAS ANALĪZES VEICINĀŠANAI

2.1. Kas ir neatkarīga politikas analīze?

Pēc Viljama Dana (*Dunn*) definīcijas politikas analīze ir zināšanu ģenerēšana par politikas veidošanas procesu. Ģenerējot šīs zināšanas, politikas analīze pēta gan politikas efektus, gan tās efektivitāti - pagātnē, tagadnē un arī nākotnē.¹ Lai gan par politikas veidošanas procesu kopumā atbild politikas veidotāji (ministru kabinets, ministriju darbinieki, pašvaldības u.tml.), arī nevalstiskām institūcijām (ne tikai sabiedriskajām organizācijām, bet arī privātsektora pārstāvjiem un pilsoniskajai sabiedrībai visplašākā nozīmē) ir būtiska loma šajos procesos, jo kā ieinteresētām grupām, kam būs jādzīvo ar izveidotās politikas rezultātiem un tās radīto iespaidu un kam ir tieša saikne ar sabiedrību (vai pat kā grupām, kas veido pašu sabiedrību), nevalstiskas institūcijas ir labi piemērotas, lai pievērstu uzmanību aktuālām problēmām un piedāvātu alternatīvus risinājumus ar mērķi veicināt dialogu par politikas veidošanas aktualitātēm un procesiem. Šo nevalstisko organizāciju ieguldījumu "institucionalizēšanu" (to sistemātisku izstrādi un risinājuma piedāvāšanu) varētu saukt par "neatkarīgu politikas analīzi" - t.i., tādu politikas analīzi, kas ir ģenerēta ārpus valdības iestādēm un kas nepārstāv nevienas politiskās partijas vai partiju grupējumu intereses. Tā pārstāv sabiedrības intereses - vidējā un ilgtermiņa skatījumā. Lai nodrošinātu tās kvalitāti, neatkarīgai politikas analīzei jābalstās uz objektīvas konkrētu faktu un procesu analīzes pamata.

Lai labāk saprastu politikas analīzes lomu politikas veidošanas procesā, Dans ir sadalījis šo procesu piecos posmos, kuri kopā veido t.s. politikas veidošanas ciklu:

1. attēls

Efektīva neatkarīga politikas analīze ietekmēs katru no cikla posmiem, lai gan tās visbūtiskākā loma izkristalizēsies jautājumu definēšanas posmā (pievēršot politiķu, politikas veidotāju un sabiedrības uzmanību aktuālām problēmām, kas ir saistītas ar jau esošo vai topošo politiku), jauna risinājuma piedāvāšanas posmā (izstrādājot un piedāvājot zinātniski pamatotus politikas risinājumus) un politikas izvērtēšanas posmā (analizējot, kāda ir realizētās politikas efektivitāte, lai tā savukārt atkal ietekmētu jautājumu un problēmu definēšanas procesu). Tas nebūt nenozīmē, ka neatkarīgai politikas analīzei nav lomas lēmuma pieņemšanas un politikas ieviešanas posmos: lēmuma pieņemšanas posmā neatkarīgi politikas analītiķi var aizstāvēt savus piedāvātos risinājumus (tā saucamā “lobēšana”) gan sabiedrībā, gan lēmējorgānu priekšā; ieviešanas posmā tie var sniegt padomu politikas veidotājiem detalizēta realizēšanas plāna izstrādāšanā.

2.2 Kas ir neatkarīgas politikas analīzes institūts?

Pasaules (t.sk. pārējas valstu un zināmā mērā, arī Latvijas) prakse rāda, ka viens no augšminētās neatkarīgās politikas analīzes veicināšanas veidiem ir dibināt neatkarīgu institūtu ar tieši šādu konkrētu uzdevumu. Precīzāk sakot, tas ir institūts, kas analizē politiku un piedāvā alternatīvus risinājumus vai arī izdara cita veida secinājumus. Tomēr nav iespējams viennozīmīgi aprakstīt, kādam šim institūtam būtu jābūt, vai kādiem būtu jābūt tā galvenajiem darbības principiem un virzieniem. Pasaulē ir vairāki politikas institūta modeļi. Šī institūta definīcija un obligāti nepieciešamās sastāvdaļas mainās gan no valsts uz valsti, gan no institūta uz institūtu vienā valstī (ideālo modeli, protams, noteiks katras situācijas specifika - skat. III sadaļu). Tomēr, izsekojot politikas institūtu attīstībai pasaulē, R. Struiks (*Struyk*) ir noteicis 20. gs. trīs galvenos politikas institūta tipus vai modeļus²:

Universitāte bez studentiem: Šīs organizācijas piesaista līdzekļus no privātiem avotiem (fondiem, sponsoriem), lai veiktu neitrālu, objektīvu augstas kvalitātes pētniecību. Tās atšķiras no parastām universitātēm ar to, ka pētniecība koncentrējas nevis uz abstraktām politikas teorijām, bet uz konkrētās politikas analīzi. Ideālā variantā rezultāti ir pasniegti tā, lai tie būtu saprotami ne tikai akadēmiskajā vidē, bet arī plašākai mērķauditorijai, piemēram, pašiem politikas veidotājiem. Šādās “universitātēs” parasti strādā pastāvīgs personāls, kas veic politikas izpēti un analīzi.

“Pasūtījumu” organizācijas: Šīs organizācijas galvenokārt iztiek no valsts institūciju pasūtījumiem, lai gan ir jāpiesaista papildu līdzekļi, lai paplašinātu pasūtījumu pētniecības darbus un darītu to rezultātus zināmus plašākai auditorijai. Šīm organizācijām parasti ir savi pastāvīgie

administratīvie un projektu vadīšanas darbinieki, bet pētniekus tās piesaista uz līguma pamata - lai varētu nodrošināt visaugstāko kvalitāti un objektivitāti, kā arī tādēļ, ka pasūtījumu sistēma nebūt negarantē pilnas slodzes darbu visiem nepieciešamiem ekspertiem.

Interesu aizstāvju (interesu lobiju) organizācijas: Šādām organizācijām parasti ir pašām sava ideoloģiska “darba kārtība”, ko tās arī cenšas “pārdot” politikas veidotājiem. Tās retāk iesaistās primārajā situācijas pētniecībā (vācot datus un veicot tamlīdzīgas aktivitātes), bet galvenokārt analizē citu veikto darbu un, balstoties uz tā, sagatavo savus secinājumus un rekomendācijas. Šī tipa organizāciju stiprā puse parasti ir to spēja ietekmēt politiskos procesus (“procesu lobēšana”).

Kurš no augšminētajiem ir labākais modelis? Uz šo jautājumu nav iespējams dot viennozīmīgu atbildi. Kaut arī nepastāv vienota ideālā politikas institūta definīcija, kurai piekristu visi eksperti un analītiķi, tomēr vairums no viņiem uzskata, ka šāds institūts ir:

- **objektīvs.** T.i., piedāvātajiem risinājumiem un “ģenerētajām zināšanām” jābūt balstītām vienīgi uz pētniecības un zinātniskās analīzes, nevis uz jau pastāvošajiem un izdarītajiem pieņēmumiem vai kādām radikāli ideoloģiskām nostājām. Tādejādi neatkarīgas politikas analīzes institūti no vienas puses atšķiras no sabiedriskām organizācijām ar šauru interešu loku, kas vairumā gadījumu cenšas veidot savu “lobiju” politiskajos procesos. Turklāt Dans raksta, ka “politikas analīzes daudzveidīgums” (t.i., dažādas akadēmiskās nozares pārstāvošu pētnieku līdzdalība, dažādu interešu grupu līdzdalība analīzes procesos, dažādu pētniecisko metožu pielietošana u.tml.) visos analīzes posmos labāk spēj nodrošināt objektīvu risinājumu. Tieši tā no citas puses neatkarīgie politikas institūti atšķiras no konsultāciju firmām, kuras parasti nav ieinteresētas iesaistīt dažādu interešu grupu pārstāvjus savu pasūtījumu izpildē.

- **neatkarīgs.** Analīzes procesi nedrīkst būt pakļauti politisko partiju vai citu interešu (piem., biznesa) grupu spiedienam. Tātad, neatkarīgas politikas analīzes institūts būtiski atšķiras gan no ministriju stratēģijas departamentiem vai partiju konsultatīvajām personām vai birojiem.

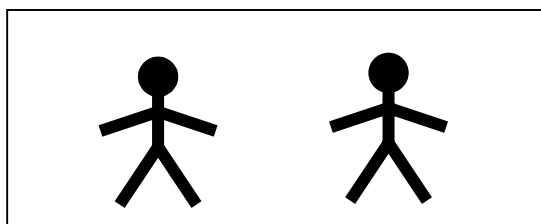
- **ar mērķi veicināt un stiprināt politikas veidošanas procesu kopumā.** Lai gan neatkarīgas politikas analīzes institūtiem ir svarīga loma alternatīvas politikas izstrādāšanā un propagandēšanā, tā ir tikai daļa no politikas analīzes procesa, kas arī sastāv no jautājumu un problēmu definēšanas, politikas izvērtēšanas, dialoga veicināšanas utt. (skat. iepriekš). Šādi neatkarīgs institūts atšķiras no konsultāciju firmām, kurām ir būtiska pasūtījuma izpilde un arī nekas vairāk.

- **spējīgs ietekmēt politikas veidošanas procesus.** “Zināšanu ģenerēšana” nevar būt izolēta vai pat attālināta no politikas veidošanas procesiem - politikas analīzei nav nekādas jēgas

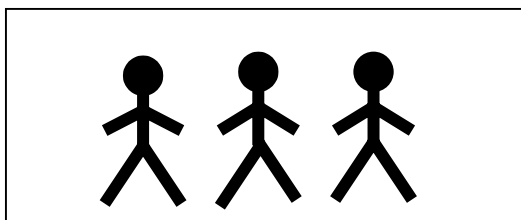
un nozīmes, ja to neņem vērā politikas veidotāji. Tieši šajā aspektā neatkarīgas politikas analīzes institūti visvairāk atšķiras no akadēmiskajām institūcijām, kam nebūt nav jāveido kontakti politiskajā vidē.

Acīmredzot neviens no trim piedāvātajiem modeļiem neatbilst visiem augšminētajiem kritērijiem vienmērīgi: ja institūts ir maksimāli neatkarīgs, tā ietekme politiskajā vidē būs mazāka. Ja institūtu finansē pasūtītāji, zināmā mērā tā ilgtspēja būs atkarīga no sponsoriem, kas varētu ne tikai sarežģīt neitralitātes saglabāšanu (ja ne praktiski, tad vismaz sabiedrības acīs, kas savukārt var graut institūta tēlu un uzticēšanos tā spriedumiem), bet arī ierobežot institūta spēju ietekmēt politikas analīzi visos tās posmos (piemēram, ja nav pasūtījumu, kas finansē “dialoga veicināšanu”). Tāpēc institūta vadībai ir ļoti pārdomāti jāsabalansē visas šīs prasības un jāveido tilts starp sabiedrību un politikas veidotājiem: tā institūts atšķiras no parastām NVO, tā tas atšķiras no politikas veidotājiem. Ideālā variantā institūts tā varēs pildīt ļoti specifisku lomu, ko nepilda neviena cita grupa - t.i., “veicinātāja” lomu. Tā būtu institūcija, kas stiprina un veicina politikas veidotāju kontaktus ar pilsoniskām grupām (skat. 2. attēlu).

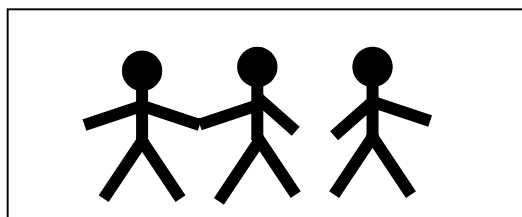
2. attēls

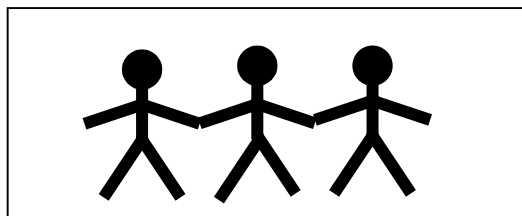
2a. attēls: Sabiedrība nereti ir attālināta no politikas veidošanas procesiem.

2b. attēls: Ja neatkarīgs politikas institūts eksistē tikai sev, tad tam nav ietekmes ne dz sabiedrībā, ne dz politikas veidošanas procesos.

2c. attēls: Ja neatkarīgs politikas institūts vienīgi stiprina dialogu par politikas jautājumiem sabiedrībā vai konsultē politikas veidotājus, tas pilda tikai pusī no savas pamatlomas.

2d. attēls: Labam neatkarīgam politikas institūtam ir jāveido tilts starp pilsonisko sabiedrību un politikas veidošanas procesiem. Institūta būtiskākā loma dialoga veicināšana.

2.3. Ārējie faktori: Politiskā kultūra un tradīcijas; politikas vide

Būtu ļoti naivi pieņemt, ka neatkarīgās politikas analīzes institūtu attīstība (un ietekme) ir atkarīga vienīgi no to dibinātāju nākotnes redzējuma un izvēlētajiem darbības modeļiem. Vienalga, kāda būtu institūta būtu kapacitāte, tam tomēr ir jābūt ar vairākiem ārējiem faktoriem, kas ietekmēs institūta darbības virzienus un rezultātu efektivitāti. Būtiskākais no tiem ir politiskā kultūra valstī - kāda ir politiskā sistēma, pēc kādiem darbības principiem un metodikas sagatavo un pieņem politiku utt. Ja politiskie procesi ir īpaši slēgti vai ja valdības pozīcija ir nestabila, tad neatkarīgajam institūtam var arī nebūt lielas iespējas likt priekšā savas rekomendācijas. Ja nav pieņemts tradīciju analīzi pasūtīt, ja politikas veidotāji negrib uz klausīt alternatīvus viedokļus, neatkarīgajam institūtam būs ļoti grūti ietekmēt politikas veidošanas procesus. Pat ja ir atsevišķi indivīdi valstiskās institūcijās, kam šī alternatīvā analīze interesē, bet nav sistemātisku izstrādātu veidu, kā valdība šos viedokļus var uz klausīt un izmantot, tad institūtam būs jādomā ne tikai par kvalitatīvas analīzes veikšanu, bet arī par dialoga ar politikas veidotājiem stiprināšanu. Kāda būs atsauce šiem centieniem, tādas arī būs institūta reālās iespējas ietekmēt politikas veidošanas procesus. Tātad domājot par neatkarīgas politikas analīzes stiprināšanu, vienlaikus ir jādomā par tiem, kam šī analīze ir domāta, kā arī par procesiem, kas veicina dialogu starp minētajām pozīcijām.

Vēl viens būtisks faktors ir pilsoniskās sabiedrības kultūra un tradīcijas, piemēram, ir jāpievērš uzmanība nevalstisko organizāciju (NVO) darbības normatīvam un regulējošajam pamatojumam, NVO attiecībām ar valstisko sektoru, esošajam atbalstam nevalstiskā sektora attīstībai. Jāsniedz atbildes uz virkni dažādu jautājumu. Vai likumdošana veicina privātspektora ieguldījumus NVO attīstībā, piemēram, ar nodokļu atlaidēm? Vai NVO var efektīvi darboties kā bezpeļņas organizācija, tomēr gūstot līdzekļus no sniegtajiem pakalpojumiem un citas darbības institūta attīstības veicināšanai? Vai NVO ir pozitīvs, autoritatīvs tēls politikas veidotāju acīs? Vai sabiedrība uzticas NVO? Šie faktori būtiski ietekmēs politikas institūta atpazīstamību un efektivitāti.

III. POLITIKAS ANALĪZES ATTĪSTĪBA PASAULĒ

Ļoti iespējams, ka būtiskākais, ko varam secināt no politikas analīzes institūtu attīstības pasaulē, ir tas, ka nav nekādas viennozīmīgas formulas saskaņā ar kuru jebkuram jaunam institūtam būtu jāveidojas: katrai situācijai ir sava specifika, kas prasa individuāli izstrādātu attīstības plānu. Lai labāk saprastu, kāds būtu piemērotākais modelis Latvijā, ir vērts aplūkot, kā un kāpēc funkcionē (vai nefunkcionē) politikas institūti citur pasaulē. Kā minēts, modeļi nav atkarīgi vienīgi no neatkarīgas politikas analīzes kapacitātes valstī, bet arī no būtiskiem “ārējiem faktoriem”: valsts politiskās kultūras un sistēmas (un tās vēstures), kā arī politikas vides, kurā darbojas nevalstiskās institūcijas (reglamentējoša likumdošana un politika, to tradīcijas un vēsture).

3.1. Neatkarīgas politikas analīzes institūti pasaules kontekstā:

Daudzu dažādu valstu, piemēram, Kanādas, Singapūras, Vācijas, ASV un Japānas pieredze liecina, ka jo vairāk valsts attīstās un stabilizējas, jo lielāka un nozīmīgāka kļūst neatkarīgas politikas analīzes institūtu loma³. Attīstoties demokrātijas procesiem valstī, politikas izstrāde kļūst arvien sarežģītāka, specifiskāka un niansētāka. Vairs nepietiek ar to, ka pārmaiņas tiek ieviestas - tām ir jābūt maksimāli efektīvām, ekonomiskām un tautai pieņemamām. Tieši tādēļ praktiski visur “industrializētajā” pasaulē ir attīstījušies sava veida neatkarīgas politikas institūti.

Tomēr valda zināms priekšstats par to, ka politikas institūts (angl. - *think tank*) ir Amerikas izgudrojums. Tiesa gan, literatūrā visvairāk raksta par Amerikas politikas institūtiem kā “raksturīgākajiem paraugiem”, tomēr tas nenozīmē, ka citur pasaulē nav šādu institūtu. Eiropas valstīs, piemēram, arī pastāv šādi politikas institūti, lai gan tie varbūt sabiedrībā nav tik plaši pazīstami. Rodas jautājums, kāpēc ASV ir tik daudz institūtu un to atpazīstamība tik augsta? Vai to atpazīstamība nozīmē, ka politikas analīze ASV ir viskvalitatīvākā? Vai Latvijā šādu institūtu darbība būtu jāattīsta pēc ASV modeļa? Atbildot uz šiem jautājumiem, piedāvājam salīdzinošu ieskatu ASV un citu valstu politikas institūtu darbībā.

Kregs Kenedijs (*Craig Kennedy*) no ASV *German Marshall* fonda ir secinājis, ka ASV un Rietumeiropas politikas institūti ir attīstījušies ļoti atšķirīgi. Pēc viņa domām, galvenās atšķirības ir šādas⁴:

- Amerikas politikas institūtu vide ir plaša, daudzveidīga un specializēta. Eiropas institūti nav tik apjomīgi, un to ir skaitliski mazāk.
- Amerikas politikas pētniecības vide ir ideoloģiski - nevis politiski orientēta. Eiropā politikas institūtiem ir ciešas saiknes ar politiskajām partijām vai arī tie darbojas kādā konkrētā jomā.

- ASV institūti piesaista līdzekļus no vairākiem avotiem, galvenokārt no privātiem sponsoriem. Eiropas institūti piesaista līdzekļus galvenokārt no valsts avotiem.
- Amerikas institūti sevi uztver kā alternatīvu ideju un kritikas avotu. Eiropas institūti uztver savu lomu kā valsts partneri politikas realizēšanas uzlabošanai.
- Amerikas institūti ir izteikti neatkarīgi no valsts institūcijām un augstu vērtē un aizsargā šo brīvību. Eiropas institūti ir neatņemama valsts politikas veidošanas procesu daļa.
- Amerikas institūtiem ir daudzveidīga atbalstītāju un piekritēju bāze sabiedrībā. Eiropas institūtu mērķauditorija un atbalstītāji ir pārsvarā politiķi, politikas veidotāji.

Minētajām atšķirībām ir vairāki objektīvi iemesli. Kenedijs, piemēram, uzskata, ka Eiropā lielākās partijas ir pārsvarā kā visefektīvāko akceptējušas valsts labklājības modeli, un tāpēc uztver valdību kā pozitīvu virzītājspēku, tomēr Amerikā valdības lomas uztvere nebūt nav tik viennozīmīga. Jāpiebilst, ka Amerikas politikas institūtu lielais skaits ir daļēji skaidrojams ar Amerikas kongresa sistēmu, kas rada apstākļus, kuri gan prasa neatkarīgu politikas analīzi, gan piedāvā iespēju izteikt alternatīvos viedokļus. Politiķi nevar paļauties uz savām partijām, lai radītu idejas, tās ir jāmeklē no neatkarīgiem avotiem. Citur, piemēram, Francijā un Vācijā, politiskajām partijām ir daudz maz izstrādāti politikas pamati *a priori* - tas nenozīmē, ka alternatīvi viedokļi nav nepieciešami, bet gan ka to viedokļu ieteikšana nav “iebūvēta politiskajā spēlē,” kā tas varbūt ir ASV⁵. Tas liek secināt, ka Amerikas institūtu atpazīstamība ir vismaz daļēji atkarīga no ārējiem, vietēji nosacītiem faktoriem, kas nebūt neattiecas uz Latviju.

Turklāt ASV *think tank* attīstību (un uzturēšanu) veicina filantropiskā kultūra valstī. Tas nozīmē, ka privātsektoram un privātām personām ir jau sen iesakņojušas tradīcijas ziedot naudu un citus resursus šādu institūtu uzturēšanai - un tomēr “ieturēt distanci” no šiem institūtiem, tādējādi neapdraudot un nekompromitējot to objektivitāti (lai gan jāpiebilst, ka Amerikā ir institūti, kas sludina savu “objektivitāti”, bet tomēr virza stipri ideoloģisku darbības programmu). Bez šaubām, filantropisko kultūru veicina atbilstoša nodokļu sistēma - ziedotājiem ir tiesības saņemt nodokļu atlaides.

Šie secinājumi atkārtoti norāda uz ārējo faktoru lomu efektīvas politikas analīzes veicināšanā. Lai gan ASV nav vienīgā valsts, kur izplatīti *think tanks*, tieši ASV to attīstību veicina atbilstoša politiskā kultūra, kā arī politikas vide, kurā darbojas nevalstiskās institūcijas. Ja vēlamies Latvijā stiprināt politikas analīzes procesu, vadoties pēc amerikāņu modeļa, šie faktori, protams, jāņem vērā - reāli jāapzinās viss, kas Latvijā ir tīri objektīvi iespējams.

3.2. Centrālās un Austrumeiropas specifika

Analizējot Centrālās un Austrumeiropas specifiku, bez šaubām ir jākonfigurē pārējas dinamika. Ja katrai pasaules valstij ir sava politiskā sistēma, tradīcijas un kultūra, kas rada zināmus nosacījumus neatkarīgai politikas analīzei un šīs analīzes lomai politikas veidošanas procesos, tad Latvijā paralēli ir jāreķinās ar pārējas perioda situāciju - proti, tas, ka ir bijusi nepieciešama pārēja no vienas politiskās un ekonomiskās sistēmas uz jaunu ļoti straujā tempā un turklāt (kas ir ļoti būtiski) - bez izstrādāta un pārbaudīta ceļveža. Bez tam (un iespējams, ka šis aspekts ir vēl nozīmīgāks,) šīs kardinālās pārmaiņas valsts struktūrā vienlaikus prasījušas arī pārmaiņas cilvēku vērtību sistēmā un domāšanas veidā.

Attiecībā uz neatkarīgas politikas analīzes attīstību un veicināšanu, ir jāņem vērā ar pārējas periodu saistītie faktori: pirmkārt, bieži vien politika jāveido gluži "no nulles." Ja citās valstīs politika vienkārši ir jārafinē, jāgroza, pārējas valstīs nereti sistēmas ir jābūvē pilnīgi no nekā. Lai gan pastāv citu valstu paraugi, ļoti ātri esam pārliecinājušies, ka paraugu ir daudz un dažādi, bet tie ir jāpielāgo vietējai specifikai. Otrkārt, pārējas procesi šajās valstīs noris neapšaubāmi ātrā tempā. Tādējādi pārmaiņas dažkārt tiek ieviestas "paātrinātā veidā" - jauna likumdošana un politika ir jāizstrādā maksimāli ātri, šie procesi norit bez nepieciešamās analīzes, trūkst pārdomātības un sabiedriskā dialoga. Diez vai procesu tempu varēs mazināt (gluži otrādi - Eiropas integrācija to drīzāk paātrinās) - tātad politikas analīzei ir un arī būs jāpielāgojas. Treškārt, pilsoniskā sabiedrība, tai skaitā nevalstisko organizāciju sektors, ir bijusi spiesta attīstīties tikpat ātrā tempā.

Cita problēma, no kuras grūti izvairīties, ir no padomju laikiem mantotās pētniecības tradīcijas. Lai gan zināmās jomās (piemēram matemātikā, fizikā) padomju sistēmā sagatavotie pētnieki ir virsotnē pat pasaules līmenī, citās efektīvai politikas analīzei nepieciešamās jomās (piemēram, sociālajās zinātnēs) trūkst nepieciešamo iemaņu. Tā bieži nākas dzirdēt, ka sabiedriskās politikas pētījums ir drīzāk situācijas raksturojums, eksistējošās literatūras kopsavilkums, vai kaut kas tam līdzīgs. Vārdu sakot, padziļinātās politikas analīzes tradīcijas neeksistē. Ja arī ir spējīgi pētnieki un analītiķi, tie drīzāk ir izņēmumi, nevis norma. Tas nozīmē, ka konkurence augstākās kvalitātes pētnieku vidū nav, kas arī neveicina kvalitātes uzlabošanu. Šo iemeslu dēļ, Centrālās un Austrumeiropas valstīs izveidojies apburtais loks: pieprasījuma pēc augstas kvalitātes neatkarīgās politikas analīzes nav, līdz ar to nav motivācijas politikas analīzes kvalitātes uzlabošanai; neatkarīgas politikas analīze (tādā veidā, kāda tā ir patlaban) nav ne pietiekoši konkrēta, ne kvalitatīva, ne "izmantojama", kas savukārt neveicina ne pieprasījumu pēc tās, ne procesu attīstību, kuros tādai analīzei būtu būtiska loma.

Kenedijs ir definējis arī citus faktorus, kas nosaka politikas institūtu attīstību Centrālajā un Austrumeiropā⁶. Pirmais ir integrēšanās Eiropas Savienībā - kā galvenā prioritāte visām šī

reģiona valstīm. Šajā kontekstā mazāka loma būs ļoti radošiem un novatoriskiem politikas risinājumiem - kas nozīmē šaurāku neatkarīgo politikas institūtu darbību. Turklāt nauda un cits atbalsts visticamāk nāks no Eiropas Savienības un tās valstīm, kā rezultātā politikas institūta modeļi visticamāk pielīdzināsies Eiropas modeļiem. Vēl viens būtisks faktors ir ierobežotie vietējie līdzekļi. Labi situētas privātpersonas un uzņēmumi līdz šim nav parādījuši lielu interesi iesaistīties politikas veidošanas jautājumos, izņemot gadījumos, kad tas ir viņa tiešajā interešu lokā. Tas nozīmē, privātsektors līdz šim nav bijis ieinteresēts atbalstīt demokrātijas veicināšanas procesu, tai skaitā kvalitatīvas politikas analīzes procesu kā tādus. Šo ieinteresētību bez šaubām neveicina filantropijas tradīciju trūkums, kā arī atbilstošās nodokļa sistēmas trūkums šajās valstīs.

Jāņem vērā arī sabiedrības priekšstati par politikas veidošanas procesiem. Diemžēl šajās valstīs valda zināma neuzticība valdībai, ko pastiprina korupcijas skandāli, sabiedrības polarizētā noslāņošanās, politikas veidotāju pieredzes trūkums. Lai gan tas norāda uz pastiprinātu nepieciešamību pēc efektīva politikas institūta, vienlaikus ir jāreķinās ar lielu sabiedrības skepsi par politikas veidošanas procesiem vispār.

Šīs tendences ir raksturīgas visā reģionā, lai gan tas nebūt nenozīmē, ka situācija ir bezcerīga un nekas neattīstās vai neuzlabojas. Dažās valstīs ir izveidojušies politikas institūti, kas sniedz konkrētu un kvalitatīvu ieguldījumu politikas analīzē. Pēc kāda eksperta domām, Lietuvā izveidotais *Lithuanian Free Market Institute* kvalitātes ziņā kas ir pielīdzināms ar labākajiem šāda veida institūtiem Rietumeiropā. Kāds cits eksperts ir novērojis, ka Bulgārijā, piemēram, pastāv ļoti daudz diezgan augstas kvalitātes līdzīgu institūtu⁷. Institūtu attīstību šajā reģionā veicina daži objektīvi faktori: pēc ekspertu domām, visefektīvāko institūtu vadības priekšgalā parasti ir ļoti spējīga un spilgta personība, kā, piemēram, jau minētajā institūtā Lietuvā. Arī Krievijā ir vērojama šāda tendence, kur visietekmīgāko institūtu priekšgalā ir kāda labi pazīstama personība, parasti - bijušais politiķis⁸. Arī ārējie faktori ir nozīmīgi: piemēram, Polijā jau attīstās privātsektora filantropiskās tendences, arī Ungārijā attīstās vietējie atbalsta avoti. Armēnijā politikas institūtu attīstībā būtisku lomu ir spēlējuši armēņi no tās diasporas, kas pēc neatkarības atgūšanas ir atgriezušies savā dzimtenē. Tomēr institūta sekmēm vienmēr nav objektīvu iemeslu, piemēram, Bulgārijas politikas un politiskā vide būtiski neatšķiras no citu valstu vides. Laba un efektīva politikas institūta priekšnosacījumi ir gan atbilstoši ārējie faktori, gan institūta vadība, gan zināma faktoru mijiedarbība atbilstošajā laikā un telpā.

IV. PAŠREIZĒJĀ SITUĀCIJA LATVIJĀ:

4.1. Politikas analīzes situācijas raksturojums

Vairāki eksperti ir secinājuši, ka politikas analīzes līmenis Latvijā ir salīdzinoši zems. Kā atzīst paši politikas veidotāji Latvijā, viens no aktuālākiem iemesliem ir fakts, ka iepriekš nav uzstādīti konkrēti mērķi politikas veidošanai - t.i., problēmu vai jautājumu definēšanas fāzei netiek veltīta pienācīga uzmanība. Turklāt nedz Saeimā, nedz valdībā nav intereses iedziļināties alternatīvu risinājumu izskatīšanā. Šī situācija ne tikai nozīmē, ka neatkarīgajiem politikas pētniekiem būs grūti atrast savu auditoriju, bet arī to, ka pašu analīzes darbs būs grūtāks - ja politikas veidotāji nespēj jautājumus precīzi formulēt, tad pašiem pētniekiem būs grūtāk viņiem piedāvāt veiksmīgus risinājumus.

Pastāv arī citas problēmas. Pirmkārt, trūkst politikas kvalitatīvās analīzes. Kā apstiprināja kāds no politikas veidotājiem, galvenā problēma ir neattīstītā lēmumu pieņemšanas kultūra valstī: tikai ļoti retos un specifiskos gadījumos ir pieprasījums pēc kvalitatīva politikas analīzes darba un pētījumiem (šāda situācija ir pašas valdības ietvaros, nemaz nerunājot par neatkarīgu analīzi). Lietišķie pētījumi, ko pasūta valdība, tikai retos gadījumos ir tieši saistīti ar politiku, tās izvērtēšanu vai izstrādāšanu. Tas nozīmē, ka ministriju budžeti lietišķiem pētījumiem nereti tiek iztērēti vai nu pasūtot situācijas raksturojumus, vai arī, lai algotu ekspertus pašus likumprojektu izstrādei. Piemēram, teritoriālās reformas jautājumā joprojām nav veikts analītisks pētījums par funkciju sadalījumu starp pārvaldes līmeņiem - nav skaidrs, kas uz kuru līmeni attiecas. Ne tikai nav izvērtēta pašreizējā situācija, nav arī analizēts, kāds funkciju sadalījums būtu optimālākais tautas attīstības veicināšanai.⁹ Citos gadījumos politikas izstrādāšanas un pieņemšanas straujais temps liedz vispusīgu un detalizētu analīzi, pat ja politikas izstrādātāji (visbiežāk ministriju departamentu vecākie referenti un retāk, departamentu direktori) to vēlētos - kā interviju laikā atklājās, šāda situācija bija, izstrādājot grozījumus Pensiju likumam 1999. gada vasarā.

Otrkārt, sabiedrībai reti ir pieejama objektīva informācija par gaidāmajām pārmaiņām vai reformām. Piemēram, ja skatāmies uz Eiropas integrāciju kā vienu no šobrīd visaktuālākajiem politikas jautājumiem, ir skaidrs, "ka Latvijas sabiedrības izpratne par ES integrācijas ietekmi uz tautsaimniecību nav viennozīmīga, jo [tās] ietekme uz dažādiem tautsaimniecības sektoriem nav vienāda. Sabiedrības grupas parasti koncentrē uzmanību uz kādu konkrētu integrācijas izpausmi, kura saistās ar to darbības sfēru un interešu kopumu. Līdz ar to sabiedrības viedoklis par ES nereti veidojas subjektīvas un fragmentāras situācijas izpratnes līmenī, jo uztvertie riski un zaudējumi ir iedomāti, bet objektīvai situācijas analīzei trūkst nepieciešamās informācijas."¹⁰ Paredzot referendumu pirms iestāšanās ES, ir grūti iedomāties, kā sabiedrība varēs konsekventi balsot bez argumentētas situācijas izpratnes. Diemžēl sabiedrība ir tikpat neinformēta arī par citiem ļoti aktuāliem jautājumiem: lai gan referendums par grozījumiem Pensiju likumā (1999.

gada novembrī) ir būtisks piemērs tam, kā sabiedrība var potenciāli ietekmēt politikas veidošanas procesus, ļoti slikti bija tas, ka referenduma kontekstā bija pieejama tik skopa objektīvā informācija. Iedzīvotājiem bija jābalso par viņu nākotnei ļoti būtiskiem jautājumiem, bet viņiem nepiedāvāja kompleksus argumentus, lai pamatotu savu balsojumu. Kvalitatīva sabiedrības dialoga vietā veidojas politiskās spēles, uz sensācijas bāzētas apelācijas visneaizsargātākajām iedzīvotāju grupām (pensionāriem) un veicināta apātija citu iedzīvotāju vidū. Minētie piemēri vēl vairāk izceļ neatkarīga politikas institūta nepieciešamību - un tās lomu kā dialoga veicinātāju starp politikas veidošanas procesiem un pilsonisko sabiedrību.

4.2. Pastāvošie institūti un organizācijas

Kādi tad ir tie institūti un organizācijas, kas potenciāli šo neatkarīgo politikas analīzi veiktu un dialogu starp sabiedrību un politikas veidošanas procesiem veicinātu? Intervējot aptuveni 35 pētniecības organizācijas Latvijā, kuras varētu pretendēt uz neatkarīgas politikas analīzes institūta statusu, izkristalizējās 3 dažādu tipu organizācijas: akadēmiskie institūti, nevalstiskās organizācijas ar specifisku jautājumu loku, un socioloģisko un tirgus pētījumu firmas. Katrai grupai ir raksturīgas tendences gan darba kvalitātes ziņā, gan ietekmes ziņā politikas veidošanas procesos, gan arī izvērtējot to saikni ar pilsonisko sabiedrību. *Turpinājumā sniegtie raksturojumi balstās uz informāciju, ko sniedza pašas organizācijas interviju laikā, kā arī uz organizāciju darba izvērtējumu, ko izdarījuši gan ziņojuma autori, gan citu organizāciju un valsts iestāžu pārstāvji.*

Akadēmiskie institūti - Latvijā ir vairāki akadēmiski orientēti institūti un organizācijas, kas veic politikas analīzi. Tie ir Latvijas Universitātes fakultāšu vai departamentu struktūrvienības, afiliētie institūti, Latvijas Zinātņu akadēmijas institūti. Ir vairāki šādi institūti, kas pastāvīgi veic valsts pasūtījumus par jau eksistējošu un/vai topošu politiku. Diemžēl šīm organizācijām piemīt divas tipiskas problēmas: pirmkārt - valsts piešķirtie finansiālie resursi liedz pielietot ļoti augstas kvalitātes metodoloģijas; otrkārt - kvalitātes līmenis ir nevienāds. Šajos institūtos darbojas gan ļoti augstas kvalitātes eksperti un profesionāļi, gan cilvēki, kuru profesionalitāte vērtējama kā viduvēja. Tas nozīmē, ka pasūtītājiem ir gandrīz vai jālīgst individuāls izpētes speciālists, nevis jāuzticas pasūtījumu institūtam kā tādām. Runājot par kvalitāti, akadēmisko institūtu pētījumos ir vispār reti sastapti labi izstrādātus un pamatotus secinājumus un rekomendācijas, lai gan situācijas raksturojums bieži ir ļoti augstā kvalitātē. (Tas skaidrojams ar to, ka valsts pasūtījumiem nav vienmēr labi formulēti jautājumi, un ja pasūtītāji nezina īsti, kas būtu jāzina, tad izpildītājiem ir grūti attiecīgo informāciju piedāvāt). Ietekme politikas veidošanas procesos arī ir pilnīgi atkarīga no indivīda - dažiem akadēmiskajiem pētniekiem ir ļoti labi kontakti ar valdības pārstāvjiem, un

viņi tos konsultē gan oficiāli, gan neoficiāli. Pētnieki arī darbojas vairākās valsts komisijās un darba grupās. Toties šīs attiecības veidojas, balstoties uz konkrētā pētnieka reputāciju, nevis ar valsts iepriekšēju nodomu, ka konkrētajam institūtam jābūt pārstāvētam politikas veidošanas procesos. Veidot saikni ar sabiedrību nav šo institūtu darbības vienīgā prioritāte, lai gan atsevišķos gadījumos ir organizēti semināri un konferences tieši ar nodomu veicināt dialogu par politikas procesiem sabiedrībā. Tīpiskākās organizācijas šajā kategorijā ir: Latvijas Universitātes institūti (Cilvēktiesību institūts, Filozofijas un socioloģijas institūts, Ekonomikas institūts), kā arī citas akadēmiskās iestādes (Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultāte, Latvijas Kultūras akadēmija, privātās augstskolas, u.tml.)

Nevalstiskās organizācijas ar specifisku darbības loku - nevalstiskās organizācijas, kuras veic neatkarīgus pētījumus un analīzi par politikas jautājumiem gan par saviem vai donoru līdzekļiem, gan kā valsts pasūtījumu. Šo organizāciju stiprā puse ir saikne ar sabiedrību. Izplatīts šo organizāciju darbības veids ir apmācības, semināri, konferences un citu veidu uz sadarbību virzītie pasākumi, kuru mērķis nereti ir sabiedrību (un konkrētas mērķauditorijas) pielāgot jauniem procesiem un sistēmām valstī, kā arī sagatavot tos gaidāmām pārmaiņām nākotnē. Jāsaka, ka šie pasākumi ir retāk tieši saistīti ar konkrētu politiku. Kad šo organizāciju pārstāvjiem tika jautāts, vai viņu tiešais mērķis ir ietekmēt valsts politiku, interesanti bija dzirdēt, ka atbilde burtiski visos gadījumos bija “jā” - bet visbiežāk mērķa sasniegšanas mehānismi izpaužas “netiešā” veidā (piemēram, izglītojot sabiedrību). Citām organizācijām bija ļoti grūti paskaidrot, kā viņi plāno šo mērķi sasniegt. Ja dažas no šīm organizācijām tomēr veic augstas kvalitātes politikas analīzi, parādās vēl trīs problēmas: pirmkārt, organizāciju ekspertīzes un jautājumu (interesu) loks ir ļoti šaurs. Otrkārt, NVO pētījumi un analīze parasti balstās uz datiem, kuri ir iegūti no pašas organizācijas pieredzes un aktivitāšu rezultātiem. NVO parasti trūkst dažādu nepieciešamo resursu (laika, cilvēku, naudas), lai veiktu plaša mēroga socioloģiskos pētījumus ar zinātniski pārbaudītu metodoloģiju. Treškārt, ne vienmēr politikas veidotājus šī analīze interesē, un viņi to neņem vērā, tādēļ, ka NVO tiek uztvertas kā “lobēšanas” organizācijas, kam varbūt pat nav objektīva viedokļa (lai gan tā ne vienmēr ir, šāds priekšstats liedz konstruktīvu sadarbības iespēju ar politikas veidotājiem). Raksturīgas organizācijas šajā kategorijā ir: Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība, Bērnu vides skola, Skolu atbalsta centrs, Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs, Sabiedrība par atklātību “Delna”, Jaunā teātra institūts, Eiropas kustība Latvija, Sieviešu tiesību institūts u.tml..

Socioloģisko un tirgus pētījumu firmas - Ir vairākas privātfirmas (uz peļņu orientēti uzņēmumi), kas pēc pasūtījuma veic socioloģiskos un citus pētījumus par politikas jautājumiem. Viņu klienti

ir gan valsts institūcijas un iestādes, gan starptautiskās organizācijas, gan (labi situētas) nevalstiskās organizācijas vai bezpeļņas SIA. Pētījumu kvalitāte (no metodoloģiskā viedokļa) pārsvarā ir ļoti augsta. Tomēr jāpiebilst, ka pētījumi lielākoties ir tikai raksturojoši - tie paskaidro kāda ir situācija, labākā gadījumā norādot uz raksturīgajām attīstības tendencēm. Analīze, rekomendācijas, secinājumi, alternatīvie politikas risinājumi - tie parasti neieņem būtisku vietu šo firmu darbā. Vēl viens mīnuss ir tas, ka šo pētījumu rezultātu publicēšana ir atkarīga no klientu vēlmes - tā parasti sabiedrība netiek informēta un nav iesaistīta dialogā. Šīs kategorijas vislabāk pazīstamas organizācijas ir: Baltijas Datu nams, "Latvijas Fakti", Sociāli korelatīvo datu sistēmas, aģentūra LETA.

Protams ir organizācijas, kas neiederas nevienā no minētajām kategorijām (piemēram, pētniecības centri, kuri ir izveidoti kādas ministrijas paspārnē), gan dažas organizācijas, kuru aktivitātes un mērķi pārklājās divās vai pat trijās no minētajām kategorijām. Piemēram, ir NVO kas pašas veic valsts pētījumu pasūtījumus ar zinātniski pārbaudītu metodoloģiju. Ir arī komercstruktūras, kurām ir svarīgi savu pētījumu rezultātus darīt zināmus plašākai publikai, lai stiprinātu sabiedrības lomu politikas dialogā. Tomēr kopumā jāsecina, ka nav neviena institūta vai organizācijas Latvijā, kas augstākās kvalitātes līmenī pildītu politikas institūta lomu, kā tas ir izklāstīts šī ziņojuma otrajā daļā. Analīzes ziņā lielākos soļus ir spēruši dažas sabiedriskās organizācijas ar specifisku interešu loku (skat. V daļu), bet metodoloģiski ticamo datu vākšanā un pārstrādāšanā - socioloģisko pētījumu uzņēmumi un akadēmiskie institūti.

4.3. Publikācijas, dokumenti, raksti

Lai gan ir daudz publikāciju, ziņojumu un citu dokumentu, kas it kā uzskatāmi par politikas analīzes instrumentiem, kā iepriekš minēts, lielākoties šīs publikācijas ir vairāk raksturojušas nekā analītiskas. Tomēr pastāv vairāku veidu publikācijas, kurās parādās neatkarīga politikas analīze: pētījuma gala ziņojumi, speciālas izdevumu sērijas, grāmatas, apkārtraksti, raksti laikrakstos un žurnālos. Ja pētnieciskie ziņojumi (parasti) piedāvā zinātniski pamatotus faktus un konstatējumus, tad laikrakstos un žurnālos (parasti) parādās visdziļākā analīze, secinājumi un rekomendācijas. Šo rakstu autori ir gan akadēmiķi, gan NVO pārstāvji, gan paši politikas veidotāji. Varētu pat teikt, ka rakstu publicēšana laikrakstos ir viens no retajiem "sabiedriskajiem forumiem", kur tiek diskutēti aktuāli ar politiku saistītie jautājumi - piemēram, minimālais politisko partiju biedru skaits, sabiedrības integrācijas koncepcija, skolotāju algu palielināšana. Lai gan tas, protams, ir ļoti labs veids, kā veicināt dialogu gan ar sabiedrību, gan ar politikas veidotājiem, šie dialogi tomēr notiek *ad hoc* veidā. Būtu arī jādodomā par sistematizētiem mehānismiem, kas šo dialogu labāk veicināt. (Interesanti, ka sociālo pētījumu firmu pārstāvji reti

kad iesaistās šajās diskusijās, kas savukārt apstiprina pieņēmumu, ka dialogu veicināšana tām nav prioritāte).

Runājot par ziņojumiem un citiem speciāliem izdevumiem, nepārsteidz fakts, ka kvalitāti lielā mērā nosaka pētījuma budžets. Jāatzīstas, ka tieši šī iemesla dēļ publikācijas, ko finansē starptautiskās organizācijas, ir visaugstākajā kvalitātē. Apjomīgāks budžets nozīmē ne tikai to, ka var atalgot vislabākos pētniekus un autorus, bet arī to, ka var atļauties piesaistīt kvalitatīvus redaktorus, tulkus un māksliniekus - kas arī parasti nozīmē vizuāli efektīvāku gala rezultātu. Bet tas nebūt nenozīmē, ka nepieciešamas milzu naudas summas, lai ražotu augstas kvalitātes publikāciju. Ļoti būtisks ir arī precīzs publikācijas mērķa un jautājumu formulējums. Piemēram, ja valsts pasūtījumā, ko pilda NVO, tiek uzdots aprakstīt esošo situāciju zināmā jomā, tāds arī būs rezultāts. Pasūtītājam būtu skaidri jāprecizē (ja nepieciešams, sadarbībā ar nozares ekspertiem), tieši uz kādiem jautājumiem tiek meklētas atbildes. Starptautisko organizāciju pasūtījumi ir parasti kvalitatīvāki arī šī iemesla dēļ. Labs piemērs ir ikgadējais *Pārskats par tautas attīstību*, ko finansē ANO Attīstības programma.

Caur pasūtītāja prizmu: starptautiskie donori

Lai gan Latvijā pārstāvētajām starptautiskajām organizācijām, to aktivitātēm un projektiem ļoti būtiska ir neatkarīga politikas analīze, vairumā gadījumu to pārstāvji neuzskata, ka šīs analīzes veicināšana būtu viņu galvenais mērķis vai prioritāte. Citiem vārdiem sakot, starptautiskās organizācijas ir gatavas izmantot kvalitatīvu politikas analīzi (dažkārt to arī paši pasūtīt), bet šādu institūta izveide vai stiprināšana nav šo organizāciju pašreizējā darba kārtībā - kā izteicās kāds pārstāvis, tai ir jābūt vietējai iniciatīvai.

Vienlaikus izskanēja viedoklis, ka starptautiskām organizācijām vienmēr ir grūti tikt pie kvalitatīvas situācijas analīzes. To izteiktās galvenās problēmas varētu iedalīt šādi:

Partneru identificēšana: Kādas organizācijas pārstāvja vārdiem sakot, Latvijā “gaišās galvas ir izkaisītas.” Ja zināmās pētniecības un analīzes organizācijās un institūtos ir veikts kvalitatīvs darbs, tas ir drīzāk, pateicoties konkrētam indivīdam, nevis pašam institūtam. Vārdus sakot, nav iespējams paļauties uz organizācijām un institūtiem kā tādiem, lai pasūtījumu izpildītu kvalitatīvi, svarīgi ir nodrošināt, lai tajā iesaistītos konkrēti indivīdi. Dažas organizācijas šo problēmu apiet, algojot indivīdus, kas, protams, rada citu virkni problēmu: tas ir gan laika un darba ziņā ietilpīgāks process pasūtītājam (kam tad pašam ir jāatbild par vairākiem administratīvajiem jautājumiem), gan tā saucamās “haltūras” darba veicināšana pētniecības organizācijās, kas savukārt nelabvēlīgi ietekmē gan organizācijas stabilitāti (jo organizācija neko negūst no tā, ka pētnieks tomēr izmanto tās telpas, datorus, saziņas līdzekļus u.tml.), gan paša pētnieka darba apjoma prognozējamību. Šāda veida “haltūra” turklāt neveicina institūtu un organizācijas tēlu stiprināšanu nedz politikas veidotāju acīs, nedz sabiedrības acīs.

Rezultātu kvalitāte: Ja partnerus tomēr spēj identificēt un darbus pasūta, starptautiskās organizācijas ne vienmēr ir pilnīgi apmierinātas ar darba kvalitāti. Visbiežāk izskanēja viedoklis, ka ir pastāvīgas problēmas ar analīzi un rekomendācijām: ja labākie no Latvijā eksistējošiem pasūtītājiem parasti spēj ļoti efektīvi un zinātniski precīzi situāciju raksturot, tad viņi ne vienmēr spēj šo raksturojumu projektēt nākotnē. Jautājumi “kāds būs ilgstošais efekts” un “kādi būtu specifiski un konkrēti alternatīvi risinājumi” bieži paliek neatbildēti.

V. IESPĒJAMĀIS ATBALSTS POLITIKAS ANALĪZES VEICINĀŠANAI LATVIJĀ

Lemjot par to, kādu atbalstu sniegt politikas analīzes veicināšanai Latvijā, Sorosa fonds - Latvija var darboties trīs virzienos: (1) stiprinot kādu(s) jau esošu(s) institūtu(s) vai organizāciju(as), kas varētu pretendēt uz neatkarīgas politikas analīzes institūta lomu, kā tas ir izklāstīta ziņojuma otrajā daļā; (2) atbalstot citus projektus, kas veicinātu kvalitatīvu politikas analīzi Latvijā; vai (3) dibinot jaunu neatkarīgas politikas analīzes institūtu.

5.1. Stiprināt jau esošu/us institūtu/us

Latvijā, protams, ir labas organizācijas, kam lietu noderētu papildu atbalsts, lai efektīvāk veiktu neatkarīgu politikas analīzi:

Izglītības jomā: Politikas analīze izglītības jomā ir ļoti sadrumstalota - t.i., vairākās šajā jomā aktīvas organizācijas un institūti, bet nav tādu, kas gan strādātu, lai veicinātu dialogu sabiedrībā, gan veiktu zinātniskus pētījumus par izglītības politiku. Skolu atbalsta centram un Bērnu vides skolai - abiem ir labs kontakts ar sabiedrību, tie cenšas ietekmēt politikas veidošanas procesus virzienā “no apakšas uz augšu”. Lai gan abu šo organizāciju pārstāvji ir veikuši valsts pasūtījumus par izglītības jautājumiem, lielākoties tie ir bijuši par izglītības metodoloģijas attīstību un mazāk par izglītības sektoru valdošu politiku kā tādu. Abas organizācijas būtu spējīgas tā saucamos pilotprojektus ieviest alternatīvo politiku izstrādāšanas kontekstā.

Kultūras jomā: Kultūras jomā Latvijā darbojas viena jauna un aktīva sabiedriskā organizācija - Jaunā teātra institūts. Lai gan institūtam vēl publikāciju nav, viņa plānos ir izdot materiālus par kultūrpolitiku, kas balstās uz semināru rezultātiem. Latvijas Kultūras akadēmijā arī ir cilvēki, kuri par būtiskiem uzskata kultūras politikas jautājumus, tomēr pēdējā laikā nav vērojamas aktivitātes šajā jomā. Šī ir viena no iespējamām jomām, kurā varētu turpināt atbalstīt individuālos projektus un pasūtījumus, dodot iespēju to kapacitātes palielināšanai.

Ekonomikas un finansu jomā: No stiprākām organizācijām šajā jomā ir LZA Ekonomikas institūts un institūts “Latvija”. Ekonomikas institūtā ir daži ļoti augstas kvalitātes pētnieki, kuri arī ir izveidojuši labas attiecības un stabilu kontaktu ar politikas veidotājiem valstī. Institūtā “Latvija” darbs lielākoties ir atkarīgs no viena cilvēka, tā direktora, iesaistes, un tādējādi pēdējā laikā institūta aktivitātes nav bijušas vērienīgas, lai gan potenciāls būtu. Latvijā darbojas Ekonomistu apvienība 2010, bet diemžēl pētījuma gaitā neizdevās sarunāt interviju ar šo organizāciju, kas zināmā mērā arī varētu norādīt uz organizācijas spēju veidot saikni ar

sabiedrību. Zināšanu līmenis ekonomikas politikas jomā ir varbūt visvairāk attīstījies - bet tomēr trūkst institūcijas, kas ekonomikas jomā spētu realizēt visas neatkarīgam politikas institūtam nepieciešamās prasības.

Sociālas politikas jomā: Latvijā nav institūta, kas tieši koncentrētos uz sociālās sfēras specifiku. LU Filozofijas un socioloģijas institūts ir veicis vairākus socioloģiskos pētījumus par tādām tēmām kā nabadzība, Baltijas Datu nams ir pildījis pasūtījumus par vairākām sociālām tēmām (piemēram, par iedzīvotāju reproduktīvo veselību). Baltijas Datu nams noteikti ir visplašāk pazīstamā organizācija, kas veic ar sabiedrisko politiku saistītus socioloģiskos pētījumus, bet atsauksmes par to kvalitāti ir bijušas dažādas. Ir citas organizācijas, kas veic pētījumus savā diezgan šaurajā interešu lokā, kā piemēram LZA Ekonomikas Institūta Sieviešu pētniecības un informācijas centrs, bet tomēr ir diezgan lieli trūkumi šīs sfēras pētniecībā un it sevišķi tās analīzē. Pēdējo gadu laikā veselības politikas sfērā, piemēram, ir izstrādāta vesela virkne likumprojektu, stratēģiju, koncepciju u.tml. instrumentu, bet diemžēl tie reti balstās uz kompleksu, neatkarīgu analīzi.

Eiropas integrācijas jautājumos: Šajā jomā ir vairākas samērā aktīvas organizācijas. Viena no tām, kas visdrīzāk pilda neatkarīgas politikas institūta lomu, ir Latvijas Ārpolitikas institūts. Nevalstiskajai organizācijai "Eiropas kustība Latvijā" arī ir vērā ņemams potenciāls analīzes un it sevišķi sabiedrības izglītošanas ziņā. Tā kā "Eiropas integrācija" ir diezgan plašs jēdziens, jāsaka, ka lielākā daļa no pētniecības organizācijām savos darbos skar šo jautājumu loku.

Sabiedrības integrācijas un cilvēktiesību jomā: Visaktīvākās un kvalitatīvākās organizācijas šajā jomā ir LU Cilvēktiesību institūts un Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs (LCESC). Katram ir savas stiprās puses - pirmajam ir akadēmiskā bāze un tas sagatavo samērā daudz kvalitatīvu publikāciju. Otrajam ir ļoti konkrēti mērķi panākt izmaiņas politikā un likumdošanā, kam jau ir redzami zināmi pozitīvi rezultāti. LCESC ir arī diezgan labs kontakts ar politikas veidotājiem, tas ir piedalījies būtiskos ar politiku saistītos sabiedriskajos dialogos.

Šīs pieejas priekšrocība ir tā, ka ieguldot SFL līdzekļus risks ir minimāls. Iespējamo atbalstu varētu sadalīt plašāk pa atbalstāmajām organizācijām, bet kvalitatīvie darbinieki netiktu "zagti" no eksistējošām organizācijām, lai veidotu jaunu. Tomēr, ierobežojumi ir vairāki: katram pastāvošajam institūtam vai organizācijai jau ir savs tēls - un nav tāds, kas pilnībā atbilstu neatkarīgas politikas analīzes institūta prasībām, kādas tās ir izklāstītas ziņojuma II daļā. Lai gan darbības virzienus var mainīt, tēlu mainīt ir grūtāk. Otrkārt, "gaišākās galvas" tomēr paliek

izkaisītas, un pasūtītāju problēma partneru identificēšanā netiek risināta. Trešā problēma, iespējams, ir visbūtiskākā: pastāv tomēr aktivitātes, kuras nevar finansēt pasūtījuma veidā. Tās ir: stabila kontakta izveide ar politikas veidotājiem, ideju un programmu popularizēšana medijos un citos neformālos kanālos, konsekventa un vienota tēla veidošana, ieviešot visos institūta darbības virzienos un pasākumos augstākos standartus - sākot ar to, kā cilvēks atbild uz telefona zvanu līdz tam, kā valdes priekšsēdētājs/a uzrunā ārvalstu donoru auditoriju.

5.2. Atbalstīt citus projektus, kas veicinātu politikas analīzi Latvijā

Tā kā efektīva neatkarīga politikas analīze ir atkarīga no tā, kādi ir lēmumu pieņemšanas un politikas veidošanas procesi valstī, vajadzētu arī (sa)darboties ar politikas veidotājiem (rīkojot seminārus, diskusiju sērijas u.tml.), lai veicinātu “pieprasījumu” pēc kvalitatīvas analīzes.

Cits veids ir atbalstīt partnerības projektus divām vai vairākām organizācijām, kuras pilda komplementāras politikas institūta funkcijas. Piemēram, atbalstīt politikas analīzes projektus, kur nevalstiskās organizācijas, kam ir cieša saikne ar sabiedrību un labas lobēšanas spējas, sadarbotos ar socioloģisko pētījumu organizācijām vai institūtiem, ne tikai lai veiktu zinātniski pamatotus politikas pētījumus, bet arī analizētu politiku, izglītotu sabiedrību un meklētu ietekmes iespējas politikas veidotāju vidū.

5.3. Dibināt jaunu institūtu

Trešā iespēja ir dibināt pilnīgi jaunu institūtu. Lai arī tas varētu prasīt nozīmīgus finansiālos ieguldījumus, tomēr, ja izdotos, rezultāts noteikti būtu daudz nozīmīgāks, nekā visiem augšminētajiem risinājumiem. Tas dotu iespēju veidot visaugstākās kvalitātes komandu, veidot jaunu tēlu un strādāt pēc specifiski izstrādāta stratēģiskā plāna. Bet - ja šāds lēmums tiktu pieņemts, būtu jānodrošina, lai tam ir sava noteikta niša Latvijas sabiedrībā. Nevar noliegt, ka konkurence ir veselīgs brīvā tirgus aspekts, tomēr ir jāreķinās ar ierobežotu pieprasījuma fonu Latvijā. Citi būtiski apsvērumi, veidojot jaunu institūtu, būti šādi:

a) Darbības jomas - Rūpīgi jāapsver, kas ir aktuālākais Latvijas politikā, kā arī kāds ir tirgus pieprasījums un kādas ir “konkurējošās” organizācijās. Eiropas integrācijas jautājumi bez šaubām ir aktuāli - un to aktualitāte visticamāk tikai pieaugs nākotnē. Tomēr būtu arī nopietni jāpadomā par sociālo jautājumu loku, jo šī niša pašreiz ir tikai daļēji aizpildīta. Izglītības un kultūras politikas analīzē arī derētu papildu spēki - bet šos jautājumus iespējams varētu turpināt atbalstīt uz individuālo projektu pamata. Tomēr vislabāk būtu pievērst uzmanību visu šo jautājumu “daudznozārībai” un savstarpējām saitēm - tieši šādas pieejas bieži vien trūkst esošajā analīzē.

b) Darbības veidi - Kā iepriekš jau minēts, visbūtiskākā loma politikas institūtam Latvijā būtu dialoga veicinātāja loma, lai tā būtu kā tilts starp sabiedrību un politikas veidošanas procesiem, kā arī tilts starp dažādu viedokļu paudējiem gan sabiedrībā, gan politikas veidošanas procesā. Tas nozīmē, ka, lai būvētu šo tiltu, institūta darbības veidi jāiekļauj niansēti izstrādāta sakaru un sabiedrisko attiecību plānā. Vēl viena neaizpildīta niša ir proaktīvā reaģēšana uz esošo un topošo politiku - tas atkal būtu atkarīgs no efektīva sabiedrisko attiecību mehānisma, kā arī, protams, no intelektuālajiem un analītiskajiem resursiem institūta personālā. Lai gan politikas pētījumiem pašiem ir jāveido liela daļa no institūta aktivitātēm, būtu ekonomiski komentēt jau esošos pētījumus un piedāvāt risinājumus, kā arī sagatavot rekomendācijas, kuras balstās uz jau pieejamu informāciju: kā atklājās šajā pētījumā, pastāv padziļinātās analīzes, nevis datu trūkums, un patlaban tā ir būtiskākā problēma Latvijā.

c) Juridiskais statuss - Ir vērts iedziļināties jautājumā par to, kādas ir priekšrocības un ierobežojumi noformējot institūta juridisko statusu - ne tikai no praktiskā viedokļa, bet arī pievēršot uzmanību tam, kādi ir pastāvošie priekšstati par organizāciju veidiem Latvijā- it īpaši, ja institūta tēls un sabiedrības un politikas veidotāju uzticība tam kaut daļēji būs atkarīgi no šiem priekšstatiem.

No praktiskā viedokļa, sabiedriskām organizācijām ir tāda priekšrocība, ka tām ir vieglāk piesaistīt projektu naudu no ārzemju fondiem un donoriem. Savukārt privātuzņēmumiem (piemēram, SIA) ir vieglāk noformēt maksas pakalpojumus u.tml.. Tikai ļoti retos gadījumos ziedotājiem sabiedriskajām organizācijām ir nodokļu atlaides, bet uzņēmumu donoriem ir vēl ierobežotākās iespējas šādas atlaides saņemt. Tomēr ļoti būtisks ir arī organizācijas tēls: Ja sabiedriskās organizācijas tiek uzskatītas kā sabiedrības (un ne politisko partiju vai biznesa grupējumu) interešu aizstāvji, tad vienlaikus valda priekšstats (sabiedrībā, valdības institūcijās), ka šīs organizācijas nav “profesionālas” un ka tās ir vienīgi savu šauru interešu pārstāvji (tātad tās nav objektīvas). Savukārt SIA tomēr ir iespējas veidot objektīvāku tēlu.

d) Personāls - Kā jau minēts, viena no bieži sastopamām problēmām citos politikas institūtos izpaužas tā, ka pētniekam ir jāpilda arī visas administratīvās funkcijas. Tādēļ ļoti svarīgi ir domāt par konsekventu darbinieku pienākumu sadalījumu. Visticamāk administratīvais/programmas personāls un pētniecības personāls ir jāatdala viens no otra. Ir vērts apsvērt iespēju visiem apjomīgajiem pētījumiem piesaistīt pētniekus uz īstermiņa līguma pamata. Tas ļautu institūtam darboties finansiālo iespēju robežās (t.i., nebūtu jāatalgo pētnieki, ja pasūtījumu nav). Šādā veidā varētu nodrošināt augstāko kvalitāti, kā arī veicināt jaunu pētniecības spēku attīstīšanu. Ja tomēr

tiek izlemts, ka jāveido štata pētniecības personāls, tam ir jābūt ar plašu tematisko ievirzi un pietiekamu pieredzi.

Jaunajā institūtā jābūt arī valdei, kas atbildētu par institūta stratēģisko attīstību un par tā tēla veidošanu un uzturēšanu.

Administratīvais/programmas personāls – Neatkarīgi no tā, kāda būs organizācijas darbinieku shēma (cik būs darbinieku un kādos amatos), pastāv obligāts lomu minimums, kas nepieciešams institūta funkciju veikšanai. Visticamāk ierobežotu resursu dēļ būs nepieciešama lomu saliedēšana (t.i., viens darbinieks pildītu divas vai vairākas no minētajām lomām), tomēr ir jānodrošina, lai visas prasības tiktu ņemtas vērā personāla pieņemšanas procesā:

Institūta “seja”: Pētījuma gaitā atklājās, ka labāko politikas institūtu (gan reģionā, gan pasaulē) panākumi daļēji skaidrojami ar ietekmīgu, sabiedrībā cienītu, populāru cilvēka klātbūtni, kas pārstāv institūtu un veido tā “seju.” Šim līderim nav obligāti jābūt iesaistītam institūta ikdienas darbā, bet tam ir jābūt gatavam uzstāties medijos un citos pasākumos, dibināt un uzturēt labus kontaktus ar politikas veidotājiem, mudināt sabiedrību vairāk iesaistīties politikas veidošanas procesos. Šī persona varētu būt institūta simboliskais/a direktors/e (piemēram, valdes priekšsēdētāja amatā), vai varētu šo amatu apvienot ar izpilddirektora amatu, protams, ja ir piemērots kandidāts.

Izpilddirektors/e: Izpilddirektoram ir jābūt cilvēkam ar divām vienlīdz stiprām īpašībām - ar ļoti labām organizatoriskām spējām, kā arī ar konceptuālām zināšanām par neatkarīgās politikas analīzes lomu valstī. Lai gan izpilddirektoram nav obligāti jābūt no vadošiem pētniekiem valstī, viņam ir jābūt ļoti labi informētam par aktuāliem politikas jautājumiem.

Programmas vadītājs/a: Vienam algotajam cilvēkam jāatbild par projektu koordinēšanu - tas ir, koordinējot pasūtījumus, sameklējot atbilstošus pētniekus attiecīgajiem darbiem (vai nu no štata pētniekiem, ja tādi ir, vai uz līguma pamata). Šis cilvēks būtu atbildīgs par darba kvalitāti un pasūtījumu termiņu izpildi, t.i., lai viņš strādātu cieši kopā ar pētniekiem, lai nodrošinātu, ka darbs ir institūta tēla atbilstošajā kvalitātē - visdrīzāk darba pienākumos projektu vadītājam ietilptu darbu saturiskā rediģēšana. Šim cilvēkam ir jābūt erudītam tieši politikas analīzes pamatos. Programmas vadītājam arī būtu jābūt spējīgam veikt analīzi un sagatavot komentārus, rekomendācijas un secinājumus, balstoties uz jau paveiktiem pētījumiem un izstrādātiem datiem.

Finansu koordinators/e: Tam noteikt jābūt cilvēkam, kas savā ikdienas darbā domā par institūta ilgtspēju - t.i., par finansu piesaisti. Viņa pienākumos ietilptu gan finansu piesaistes stratēģijas izstrādāšana un realizēšana - visdrīzāk ieskaitot attiecību veidošanu un stiprināšanu ar donoriem, budžeta pārraudzību, pasūtījumu budžetu izstrādāšanu(vai apstiprināšanu) u.tml.

Sakaru koordinators: Institūta ietekme un sekmes būs atkarīgas no institūta tēla - kas veidosies ne tikai no darba kvalitātes, bet no darba un institūta atpazīstamības. Lai pildītu visas funkcijas un realizētu visu nepieciešamo, kas ir saistīts ar tēla uzturēšanu un institūta “veicinātāja” lomas stiprināšanu, sabiedriskās attiecības un sakari ir jāuzskata par galveno prioritāti. Šī amata pārstāvim jābūt komunikablam, stratēģiski domājošam cilvēkam, kas īstenotu šos pienākumus, tai skaitā konferenču, semināru un citu pasākumu organizēšanu.

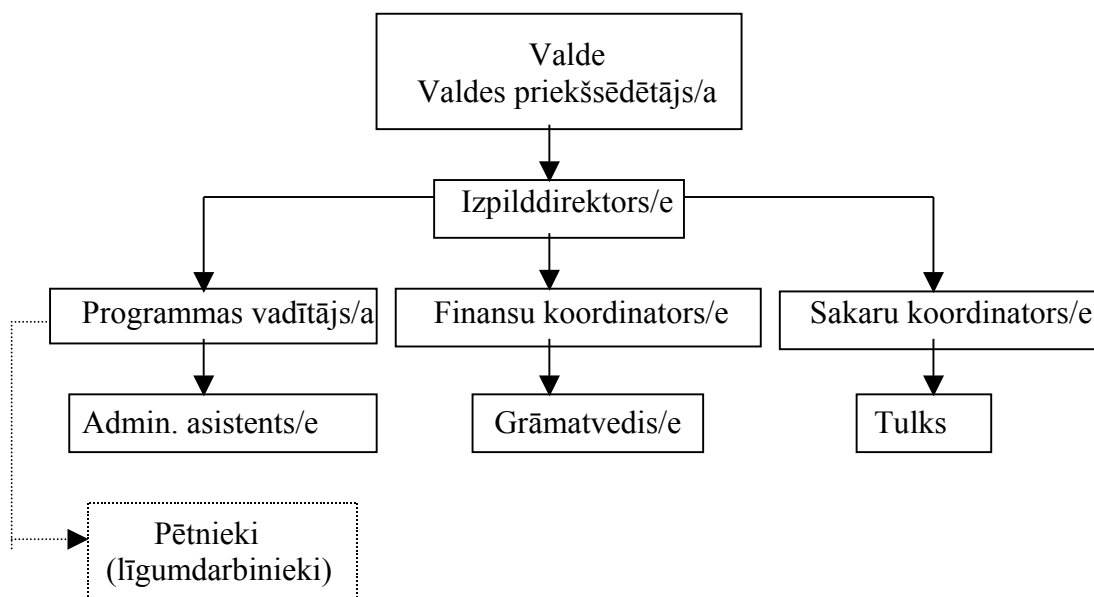
Citas lomas: Šīs funkcijas jau no paša sākuma visdrīzāk varētu apvienot ar kādu citu posteni. Varētu arī nepieciešamās prasmes attīstīt personāla apmācības gaitā. Jebkurā gadījumā šāda nepieciešamība vadībai ir jāparedz jau iepriekš.

Datorspeciālists: Veicot pētījumus, ģenerēt datus organizācijai pašai ir ļoti dārgs priekš - it sevišķi ņemot vērā, ka internetā (tā saucamajās datu bankās) jau ir pieejams bagāts informācijas avots. Diez vai cilvēks bez attiecīgās pieredzes spēj efektīvi izpētīt šos avotus. Savukārt interneta speciālistam tas viss ir pie rokas un viegli izmantojams.

Angļu valodas tulks/redaktors: Vairākas institūcijas gan Latvijā, gan citās reģionu valstīs ir uzsvērušas vienu no saviem vājiem punktiem: viņiem nav pieejamas publikācijas un cita veida informācija angļu valodā. Lai gan veiktā analīze būs nozīmīga vietējā līmenī, tās pieejamība nenoliedzami ir svarīga arī ārvalstīs, kā sabiedrisko attiecību (un finansu piesaistes) mehānisms. Pastāvīgi izdot naudu, atalgojot neatkarīgu tulku, varbūt nav pats ekonomiskākais veids kā šīs problēmas risināšanai. Paredzot šo nepieciešamību jau no sākuma, var atrast komandas cilvēku, kas būtu pilnīgi kompetents arī šajā jautājumā.

Protams, organizācijai būtu nepieciešama arī grāmatvede/is un administratīvā/ais asistente/s.

3. attēlā ir redzams, kā varētu izskatīties organizācijas potenciālā darbinieku shēma, ja katrai funkcijai vai lomai būtu jāpieņem atsevišķs cilvēks (bet visticamāk būtu mazāks indivīdu skaits un katram cilvēkam būtu jāuzņemas vairākas funkcijas).

5.4. Topošās iniciatīvas

Sorosa fonds - Latvija, protams, nav pirmā un vienīgā organizācija vai ieinteresēto puse, kas iestājas par neatkarīga politikas analīzes institūta nepieciešamību Latvijā. Tādēļ, apsverot iespējas, kā atbalstīt politikas analīzes procesus Latvijā, ir vērts ņemt vērā trīs jau topošas iniciatīvas:

i) Eurofakultātes iniciatīva: Eurofakultāte (Eiropas savienības sponsorētais izglītības institūts Baltijas valstīs) ir uzsākusi sarunas ar labi pazīstamiem Latvijas pētniekiem par iespēju dibināt jaunu institūtu, kas pildītu neatkarīga politikas institūta lomu Latvijā. Eurofakultātes paspārnē pašreiz paralēli top divi projekti. Pirmais projekts paredz izveidot *Institute of European Studies and Transition*, kas būtu Latvijas Universitātes institūts un kas pētītu Latvijas politiku Eiropas integrācijas un pārejas perioda kontekstā. Šo projektu ir izstrādājuši Inna Šteinbuka, Tatjana Muravska, Alfs Vanags un Mortens Hansens. Finansējums tam vēl nav piešķirts. Otrs projekts ir tā saucamais BICEPS (*Baltic International Centre for Economic Policy Studies*), kas ir Zviedrijas, Lielbritānijas un Latvijas pētnieku kopējā iniciatīva. Projekts bija iesniegts Eiropas Savienības finansējuma konkursam, kur apstiprinājumu vēl nav saņēmis. (Kontaktpersona: *Alfs Vanags, Programme Development Coordinator, Eurofaculty*).

ii) NVO “Eiropas Kustība Latvijā” un Latvijas Ārpolitikas institūts: Šīs divas organizācijas jau ir spriedušas par iespēju apvienoties, lai izveidotu politikas institūtu ar specifisku jautājumu loku - Eiropas integrācijas kontekstā. Kopējā iniciatīva būtu labs veids, kā apvienot abu organizāciju stiprās puses (EKL specifiskās zināšanas konkrētajos Eiropas integrācijas jautājumos, kontakti ar

politikas veidotājiem, saikne ar sabiedrību; Ārpolitikas institūta pētniecības pamats, saikne ar citiem politikas institūtiem ārzemēs).

iii) Līdz 2000. gada sākumam būs izveidota jauna organizācija - Baltijas Datu Nama meitas uzņēmums - Baltijas Sociālo Zinātņu Institūts . Tā būs sabiedriskā organizācija, kas atdalīsies no Baltijas Datu Nama, lai veiktu pasūtījumus tieši sabiedriskās un politikas analīzes jomā. Tā dibinātāji ir B. Zepa, R. Kārklīņa, J. Ikstens, E. Vēbers. Lai gan dibinātāji atzīstas, ka lielu iestrāžu “politikas analīzē” nav, jaunā institūta mērķis būs tieši šo darbības virzienu attīstība.

VI. NOBEIGUMS

Kopumā varam secināt, ka priekšstati, uz kuriem balstās šī pētījuma pamatojums un mērķi, apstiprinājušies pētījuma gaitā: politiskās diskusijas līmenis ir samērā zems, trūkst plašas un atklātas sabiedriskas diskusijas par politikas veidošanas procesu. Vārdu sakot, pastāv nepieciešamība pēc neatkarīga politikas analīzes institūta valstī, kas varētu pildīt “veicinātāju” lomu (tilts starp politikas veidotājiem un sabiedrību). Pētījuma gaitā atklājās, ka tieši šādu institūtu Latvijā nav. Turklāt atklājām vairāku būtiskus ārējos faktorus, no kā šī situācija daļēji ir atkarīga (piemēram, pasūtītāju attieksme un sagatavotība) un secinājām, ka pastāv politikas analīzes potenciāls, bet diemžēl iniciatīvas un aktivitātes joprojām ir ļoti sadrumstalotas, proti - trūkst sadarbības un iniciatīvu konsolidācijas. Ja dažkārt ir laba analīze un labas, uz sabiedrību vērstas aktivitātes, trūkst iniciatīvu, kas tieši pretendētu uz šo “veicinātāju” lomu. Cita būtiska problēma paliek padziļinātas analīzes un alternatīvu risinājumu trūkums sabiedriskās politikas pētījumos. Situācija citur Centrālajā un Austrumeiropā ir līdzīga.

Tomēr, analizējot visas iespējas, kā varētu veicināt un stiprināt neatkarīgu politikas analīzi valstī, neatklājas viennozīmīgi “pareizs” veids, kā to sekmēt. Pastāv vairāki veidi, šo veidu varianti un modeļi. Vēl cita iespēja, protams, ir atbalstīt vairākus modeļus vienlaikus. Baltoties uz pētījuma analīzi, atklājumiem un secinājumiem, SFL būtu jāapsver virkne būtisku jautājumu:

- Ņemot vērā valsts nesagatavotību pasūtīt un izmantot kvalitatīvu politikas analīzi, kā veicināt pieprasījuma pieaugumu pēc kvalitatīvas politikas analīzes valsts līmenī?
- Ko varētu darīt, lai mazinātu citu ārējo faktoru ietekmi neatkarīgas politikas analīzes efektivitātei, attīstībai un kvalitātei?
- Cik lielā mērā būtu vēlams sadarboties ar valsts pārvaldes struktūrām (veidojot jaunu/us institūtu/us, stiprinot jau esošu/us, veicot individuālus politikas analīzes projektus), ņemot vērā valsts ceļu uz Eiropas Savienību (skat. III daļu)?
- Kā vislabāk apvienot labu, zinātniski pamatotu pētniecisko darbu ar sabiedrības dialoga veicināšanu?
- Kā varētu atbalstīt ne tikai politikas izpēti darbu, bet arī to kvalitātes uzlabošanu?
- Kā varētu nodrošināt jebkura SFL ieguldījuma ilgtspēju?
- Kādi būtu SFL nozīmīgākie partneri, atbalstot ar neatkarīgu politikas analīzi saistītus projektus?

Tikai atbildot uz šiem jautājumiem, SFL būs iespējams izstrādāt stratēģiju un rīcības plānu neatkarīgas politikas analīzes veicināšanai Latvijā.

I PIELIKUMS: PRAKTISKA STRATĒGIJA POLITIKAS ANALĪZES VEICINĀŠANAI LATVIJĀ

Interviju laikā izskanēja vairākas idejas - visas ievērojamas, vairākas no tām novatoriskas un radošas - ko varētu izmantot projektu izstrādē un realizēšanā, neatkarīgi no tā, kādā veidā tiks sniegts atbalsts politikas analīzes stiprināšanai Latvijā. Līdzās rosinājumiem dibināt jaunu institūtu tika izteikti vairāki vērtīgi priekšlikumi, kurus varētu izmantot arī citos politikas analīzes veicināšanas projektos.

1.1. Efektīva, aktuāla un neatkarīga analīze

Visbūtiskākais, protams, ir nodrošināt, lai atbalstītā politikas analīze un visi ar to saistītie pasākumi būtu visaugstākajā kvalitātē. To var panākt ne tikai ar augstākās kvalitātes pētnieku piesaisti, bet ņemot vērā arī citus būtiskus faktorus. Piemēram:

Konsekvents darba sadalījums: Bieži sastopama problēma Centrālās un Austrumeiropas reģiona politikas institūtos ir tas, ka pētniekiem (analītiķiem) ir uzdots gan vadīt institūtu, gan piesaistīt finanses, gan atbildēt par sabiedriskajām attiecībām utt. Nav nekāds noslēpums, ka labs pētnieks nebūt nav labs direktors, organizators, sabiedrisko attiecību veidotājs. Lai gan tas prasīs papildu līdzekļus, kvalitatīvi rezultāti nav gaidāmi, ja dibinot jaunu institūtu (vai atbalstot kādu jau esošo), vienam cilvēkam ir jāatbild par šādiem - tik atšķirīgiem jautājumiem.

“Jaunu asiņu” nepieciešamība - Interviju laikā vairāki pētījumu pasūtītāji izteica neapmierinātību ar situāciju, kur politikas analīzes pētnieku loks ir pārāk slēgts. Daži eksperti ir autoritātes zināmās jomās, un reti kad aprītē nonāk “jauna asinis” - cilvēki ar jaunām idejām, jaunām metodēm, jaunām pieejām problēmai. Pazīstamu pētnieku grupa pati nebūt nav vainīga pie šīs problēmas - drīzāk - situācija ir tāda, kur iespējas jauniem pētniekiem apliecināt sevi ir ierobežotas - pasūtījumu ir maz, iespējas stažēties un apgūt jaunu pieredzi un veidot karjeru profesionāla politikas analīzes eksperta kvalitātē - ierobežotas. Diemžēl tas bieži vien nozīmē, ka potenciālie intelektuālie resursi aizplūst citur - uz ārzemēm, uz citām izpētes sfērām. Ir svarīgi mērķtiecīgi atrast vietu jauniem talantiem, lai nodrošinātu gan darba kvalitāti, gan tā ilgspēju.

Sadarbība ar izglītības iestādēm - Vēl viens veids, kā nodrošināt kvalitāti, ir veicināt jauno talantu attīstību, stažēšanās iespējas, sadarbību ar izglītības iestādēm. Studentiem būtu iespēja gūt darba pieredzi (kas arī, protams, ir ekonomisks veids, kā sagatavot jaunus kadrus),

kamēr institūtam būtu iespēja iepazīties ar visjaunāko metodoloģiju un svaigākajām zināšanām. Studenti Latvijā - un it īpaši tie, kuri mācās jaunizveidotajās augstas kvalitātes līmeņa privātajās augstskolās - ir milzīgs intelektuālais potenciāls. To noteikti vajadzētu izmantot.

Pētnieku izvēle konkursa kārtībā - daži intervētie pasūtītāji izteica bažas par to, ka ja tie paši jau ļoti labi pazīstami pētnieki izveidotu jaunu institūtu, viņu garantēto darba vietu dēļ pētniecības kvalitāte, iespējams, neattīstītos. Lai dotu iespēju attīstīties jauniem talantiem un lai nodrošinātu visaugstāko kvalitāti visu darbu veikšanā, būtu ieteicams apjomīgākajiem darbiem piesaistīt pētniekus konkursa kārtībā uz līguma pamata.

1.2. Ietekmes iespējas nodrošināšana politikā

Labākais veids, kā institūtam nodrošināt savu ietekmi politikas veidošanas procesos ir piedāvāt tikai visaugstākās kvalitātes pakalpojumus: kvalitāte ir visefektīvākā reklāma. Tomēr ir arī jāpiestrādā pie papildu stratēģijām, kas nodrošinātu politikas veidotāju uzmanību šiem darbiem.

Kontakti - neapšaubāms ir fakts, ka cilvēkam ar kontaktiem politikas veidotāju vidū būs īsāks ceļš līdz viņu uzmanības piesaistīšanai. Neformālie, koleģiālie kontakti, ko var veidot konferencēs, pieņemšanās un citos pasākumos ir tikpat būtiski vai pat būtiskāki par tiem, kas veidojas sarunātās tikšanās.

Institūta tēls - Lai gan personīgie/profesionālie kontakti ir ļoti būtiski, ir jāattīsta ne tikai uzticība indivīdos, bet arī pašā institūtā. Institūtam ir jābūt tikpat atpazīstamam kā indivīdiem, kas tur strādā. To var veicināt, stiprinot institūta tēlu ar sabiedrisko attiecību plāna palīdzību (skat. zemāk). Tas arī nozīmē, ka institūta darbiniekiem ir zināmā mērā jāatsakās no "haltūras" principiem un tā vietā jāiejūtas komandas principos.

Savlaicīgi pasākumi un padomi – Kā savā pētījumā par politikas institūtiem Centrālajā un Austrumeiropā uzsver R. Struiks, politikas veidotājiem ir ļoti svarīgi piedāvāt padomus *vajadzīgajā laikā*. Politikas veidošanas procesu straujā tempa dēļ labas idejas un kvalitatīvie alternatīvi risinājumi neatnes gaidīto rezultātu, ja tie neparādās savlaicīgi. Tas, protams, attiecas arī uz semināru un "lobēšanas" pasākumu organizēšanu.

Apaļā galda diskusijas - Kā liecina Ungārijas un Bulgārijas pieredze¹¹, efektīvas ir apaļā galda diskusijas, kurās piedalās politikas veidotāji un neatkarīgi politikas analīzes eksperti.

Katrai diskusijai ir specifiska, ar politiku saistīta tēma, vairāki eksperti sagatavo savus alternatīvos risinājumus vai rekomendācijas un politikas veidotājiem ir iespēja uzdot jautājumus. Citā formātā politikas veidotāji jau iepriekš uzdod jautājumu, uz ko vairāki eksperti sniedz sevis sagatavotās atbildes, kam seko diskusija. Šīs metodes iedarbīgums, protams, ir atkarīgs no politikas veidotāju vēlmes uz klausīt alternatīvus viedokļus.

1.3. Atgriezeniskās saites nodrošināšana ar sabiedrību

Lai nodrošinātu atgriezenisko saiti ar sabiedrību, institūtam jādomā par divām paralēlām, bet savstarpēji saistītām lietām: par institūta tēlu un uz sabiedrību vērstiem pasākumiem un aktivitātēm. Tēls būs atkarīgs no darba kvalitātes, protams, bet lielā mērā arī no profesionālām sabiedriskajām attiecībām. Tas nozīmē, ka jāattīsta labi kontakti ar mediju pārstāvjiem, jāattīsta institūta atpazīstamība un tēls.

Domājot par otro prioritāti, ir skaidrs, ka sabiedrības dialoga veicināšanai ir jāpieiet radoši. Interviju laikā bieži izskanēja viedokļi, ka cilvēkus vairs neinteresē semināri, ka konferences organizēt ir bezjēdzīgi, ka visu dienu seminārā sēdēt cilvēkiem ir garlaicīgi u.tml. Tas nebūt nenozīmē, ka vispār būtu jāatsakās no šāda veida pasākumu organizēšanas, bet drīzāk norāda uz to, ka aizņemtiem, aktīviem cilvēkiem nav ne laika, ne intereses veltīt pusi vai veselu darba dienu, klausoties informāciju, kas viņiem varbūt nešķiet būtiska. Organizējot pasākumus, kuri palīdzētu veidot saikni ar pilsonisko sabiedrību, informētu iedzīvotājus par gaidāmām izmaiņām politikā un to iespējamu ietekmi uz sabiedrību, kā arī veicinātu sabiedrības iesaistīšanos politikas veidošanas un izvērtēšanas procesos, ir jānodrošina efektīva laika izmantošanas kārtība un profesionāla pieeja, pielāgojoties cilvēku ikdienas realitātei. Vairs nepietiek ar to, ka uzaicināts eksperts nolasītu sevis sacerēto referātu par tēmu un klausītājiem būtu iespēja laipni uzdot pāris jautājumus. Bieži rodas sajūta, ka nereti šādos pasākumos lektoram ir būtiski tikai noklausīties pašam savu balsi.

Mūsdienu realitāte prasa mūsdienīgu pieeju informācijas pasniegšanai un pieredzes apmaiņai. Iespējamie risinājumi varētu būt šādi:

Pusdienu diskusiju sērijas: Ja cilvēks nevar veltīt pusi vai pilnu darba dienu konferencei vai semināram, pusdienas tomēr ir jāēd katram. Ideja būtu rīkot semināru vai diskusiju sēriju, kurā uzstātos vieslektori vai viespanelis par tobrīd aktuālu jautājumu, kas varētu notikt, piemēram, reizi mēnesī. Lai ietaupītu līdzekļus, cilvēkiem varētu piedāvāt nopirkt (vai iepriekš pasūtīt) ekonomiskas pusdienas.

Interaktīvas diskusijas izmantojot, mūsdienu tehnoloģijas: Lai gan mūsdienu realitāte interesentiem (kas nereti ir ļoti aizņemti cilvēki) bieži liedz iespēju regulāri piedalīties konferencēs un semināros, interneta tehnoloģija piedāvā iespēju rīkot “virtuālās diskusijas”. Tās var organizēt kā pastāvīgus forumus (*list-serves*) vai kā virtuālās konferences.

1.4. Ilgtspējas nodrošināšana

Bez šaubām, augstas kvalitātes analīze un efektīvas saiknes veidošana ar sabiedrību nav iespējama bez nozīmīgiem ieguldījumiem - gan laika, gan cilvēku, gan naudas resursu ziņā. Tikai ar konsekventu šo resursu piesaisti un izmantošanu institūtam būs iespējams pastāvēt. Lai nodrošinātu šādu ilgtspēju, īpaši domājot tieši par finansiālo ilgtspēju, vajadzētu apsvērt šādas idejas un ierosinājumus:

Finansu piesaistes stratēģija – Neatkarīgi no tā, kāds būs institūta juridiskais statuss (skat. iepriekš), ir jābūt lietišķai institūta vadības pieejai darbam - proti, ir jāizstrādā pamatots biznesa plāns, t. sk. finansu piesaistes stratēģija. Tikai ar proaktīvo (nevis reaktīvo) pieeju līdzekļu piesaistei institūts varēs nodrošināt savu ilgtspēju. Ir jābūt cilvēkam, kas savā darba ikdienā atbild par šīs stratēģijas uzraudzību un izpildi.

Pasūtījumu administratīvais procents – Šāda līdzekļu piesaistes prakse kļūst arvien populārāka sabiedrisko organizāciju vidū, proti, organizācijas iekasē procentus no pasūtījuma kopsummas (parasti 5% -10%), lai segtu ar pasūtījuma realizēšanu nepieciešamos administratīvos izdevumus.

Biedru nauda - ja institūtu juridiski noformē tā, lai tas būtu (arī) biedru organizācija, tad iespējams prasīt no biedriem iestāšanas un/vai ikgadēja biedru naudu. Summa varētu būt atkarīga no biedra maksātspējas (Latvijas vai ārvalstu biedrs, juridiskā vai privātā persona, students, pensionārs, bezdarbnieks utt.). Biedriem varētu dot atlaidi publikāciju iegādei un citiem pakalpojumu iesaistei vai arī nodrošināt citas privilēģijas (bezmaksas apkārtraksts, bezmaksas ieeja semināros vai konferencēs utt.). Tas ne tikai nodrošinātu zināmus ienākumus institūtam, bet arī veicinātu pilsoniskās sabiedrības iesaisti jautājumu risināšanā, kā arī politikas dialoga “daudzveidību.”

“Donoru un atbalstītāju konsorcijs” – Interviju laikā izskanēja doma par to kā pašā sākumā nodrošināt pasūtījumus institūta pirmajam darba gadam - t.i., izveidot atbalstītāju un donoru konsorciju, kas atbalstītu/pasūtītu publikāciju un pasākumu sēriju. Tas ne tikai dotu

institūtam iespēju pierādīt savas spējas, bet arī dotu donoriem un atbalstītājiem iespēju piedalīties aktuālo jautājumu definēšanas procesā.

Pārdot publikācijas, organizēt seminārus par maksu - politikas institūtiem ierasta prakse ir pārdot vismaz daļu to izstrādāto publikāciju un sniegto pakalpojumu. Tā institūti var iekasēt līdzekļus, kuri nav piesaistīti pie konkrētiem pasūtījumiem un kurus var izmantot citam būtiskam nolūkam, piemēram, institūta attīstībai (personāla tālākizglītošanai, apmācībām, pieredzes iegūšanai ārvalstīs, utt.). Tādējādi institūts atbilstoši saviem ieskatiem var veikt arī aktuālu pētniecību un analīzi, kam var nebūt konkrēta pasūtītāja (finansētāja).

Dot priekšroku apjomīgajiem pasūtījumiem: Vairākas aptaujātas organizācijas minēja, ka viens no viņu finansu piesaistes stratēģijas pamatvirzieniem ir iesaistīties dažos lielos projektos (pasūtījumos), tā izvairoties no daudzu mazu projektiņu īstenošanas. Ar projektiem saistītie administratīvie darbi ir laika un darba ziņā ietilpīgi (donoru meklēšanu, projektu formulēšana un rakstīšana, budžetu apsaimniekošana, atskaišu rakstīšanu utt.) un prasa lielus ieguldījumus no institūta vai organizācijas personāla.

Piesaistīt ārvalstu interesi - un naudu: Reālā situācija rāda, ka lieli līdzekļi neatkarīgu politikas institūtu sponsorēšanai no vietējiem avotiem vismaz šobrīd nav gaidāmi. Gribot negribot finansu piesaistei ir jāmeklē līdzekļi ārpus Latvijas robežām. Kā apgalvoja kāds eksperts, politikas institūtam būtu jāpiesaista ārvalstu donoru un fondu atbalsts uz aptuveni desmit gadiem, lai nodrošinātu sava mandāta efektīgu izpildīšanu. Tas arī dotu iespēju attīstīties vietējiem atbalsta avotiem. Tas nozīmē, ka institūtam ir jāatvēr resursi ārvalstu klientu un donoru interešu piesaistei, gan piedāvājot tiem attiecīgos pakalpojumus, gan pierādot tiem institūta spējas (sabiedriskās attiecības).

Vietējā privātsektora kā potenciālā atbalsta avota mobilizēšana: Lai gan Centrālajā un Austrumeiropā nav attīstījusies tāda filantropijas kultūra, kāda tā ir Amerikā, šajā virzienā tomēr vērojamas pozitīvas attīstības tendences, piemēram, Polijā un Ungārijā. Latvijā ir arī jācenšas aktivizēt šos līdzekļu avotus. Tas ir jāveic aktīvi izglītojot privātsektoru un pierādot tam, kādi guvumi būtu gaidāmi no šādas partnerības. Kanādā, piemēram, ir izveidots "Sabiedriskās politikas forums": tā ir sabiedriska organizācija, kurā ir pārstāvēti gan privātsektors, gan nevalstiskais sektors, gan valsts institūcijas. Tomēr vislielākos līdzekļus iegulda privātsektora biedri, un šie līdzekļi pārsvarā tiek izmantoti politikas analīzes pasūtījumiem.

Lai maksimāli nodrošinātu institūta ilgtspēju, ir jāmeklē dažādi un daudzveidīgi finansiālie atbalstītāji gan vietējā, gan ārvalstu līmenī, (skat. 4. un 5. attēlus)

4. attēls

Vietējie atbalsta avoti:
<ul style="list-style-type: none"> • Arodbiedrības un profesionālās organizācijas • Ministriju departamenti • Ministru kabinets • Partijas un frakcijas • Pašvaldības • Privātpersonas • Privātie uzņēmumi • Saeimas komisijas • Tirdzniecības kameras un darba devēju organizācijas • Vietējie fondi, nevalstiskās organizācijas

5. attēls

Ārvalstu atbalsta avoti:		
Starptautiskās organizācijas - donori*	Ārvalstu fondi **	Starptautiskie uzņēmumi***
<ul style="list-style-type: none"> • Ārvalstu vēstniecības • British Know-How Fund • Council of Europe • European Union (PHARE) • UNDP • Unicef • USAID • World Bank 	<ul style="list-style-type: none"> • ABA/CEELI • American Enterprise Institute • Bertelsmann Foundation (Vācija) • Centre for International Private Enterprise (ASV) • Ford Foundation (ASV) • Freedom House (ASV) • Friedrich Ebert Stiftung • Friedrich Naumann Stiftung • German Marshall Fund (ASV) • Institute for Human Sciences (Austrija) • International Renaissance Foundation • James McGann Foundation (ASV) • Konrad Adenauer Foundation • Kronenberg Foundation Westminster Foundation for Democracy • MacArthur Foundation (ASV) • National Endowment for Democracy (ASV) • NIRA (Japāna) • Open Society Institute • Rockefeller Brothers Fund • Sabre Foundation (ASV) • The Charles Stuart Mott Foundation • Transparency International • Woodrow Wilson Centre 	<ul style="list-style-type: none"> • Citibank/Citicorp • Coca-cola • Philip Morris • Siemens • Societe Generale

* Starptautiskās organizācijas, kuras ir finansējušas politikas analīzes pasūtījumus Centrālajā un Austrumeiropā.

**Fondi un organizācijas, kuri pēdējos gados ir atbalstījuši ar neatkarīgu politikas analīzi saistītus projektus (gan pasūtījumus, gan institūtu izveidi un uzturēšanu) šajā reģionā. Tas nebūt nenozīmē, ka tie ir gatavi atbalstīt līdzīgus projektus Latvijā, bet gan to, ka šie avoti tomēr ir tālākas izpētes vērti.

*** Multinacionālie uzņēmumi, kuri ir atbalstījuši politikas institūtu projektus Centrālajā un Austrumeiropā.

Atsauces.

-
- ¹ W. Dunn. Public Policy Analysis: An Introduction. 2nd. Edition. Prentice Hall: New Jersey, 1994. xiii. lpp.
- ² R. Struyk. Reconstructive Critics: Think Tanks in Post-Soviet Bloc Democracies. The Urban Institute Press: Washington, 1999. 18. lp. Struyka institūta klasificēšana ir izdarīta pēc Vīvera (Weaver, 1989) tipoloģijas.
- ³ D. Stone et. al. Think Tanks Across Nations: A Comparative Approach. Manchester University Press: Manchester, 1998.
- ⁴ Craig Kennedy, German Marshall Fund of the United States. "Two Futures for Think Tanks in Central and Eastern Europe" - uzruna, 1999. gadā novembrī.
- ⁵ Stone et al, 1. lp.
- ⁶ Craig Kennedy, German Marshall Fund of the United States. "Two Futures for Think Tanks in Central and Eastern Europe" - uzruna, 1999. gadā novembrī.
- ⁷ Craig Kennedy, German Marshall Fund of the United States. "Two Futures for Think Tanks in Central and Eastern Europe" - uzruna, 1999. gadā novembrī.
- ⁸ R. Struyk. 53. lpp.
- ⁹ Latvija: Pārskats par tautas attīstību 1999. 2. nodaļas melnraksts. Autori: Māris Sprindžuks un Dace Jansone.
- ¹⁰ Latvija: Pārskats par tautas attīstību 1999. 2. nodaļas melnraksts. Autori: Māris Sprindžuks un Dace Jansone.
- ¹¹ R. Struyk. 117-118 lpp.

Citi Avoti:

"Think Tanks in Central and Eastern Europe: A Comprehensive Directory." Second Edition. Freedom House: Hungary, 1999.